

ΤΗ έκθεση αυτή έχει συγγραφεί από κοινού από τα μέλη της Συμβουλευτικής Ομάδας για θέματα Κοινωνικού Φύλου (GAT), τα ονόματα μερικών από των οποίων παρατίθενται στο τέλος της έκθεσης. Η GAT εργάζεται από το 2009 για την εφαρμογή της απόφασης 1325 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και σε αυτό το διάστημα έχει εκπονήσει μια σειρά από κείμενα και συστάσεις που αποτελούν τη βάση της παρούσας έκθεσης. Τα μέλη της GAT είναι ακαδημαϊκοί και ακτιβιστές που εργάζονται για θέματα ισότητας των φύλων από τη σκοπιά της οικοδόμησης της ειρήνης, που έχουν επιπροσθέτως δεσμευτεί για την ενσωμάτωση μιας ατζέντας για τα δικαιώματα των γυναικών στις διαπραγματεύσεις.

Η ΕΙΡΗΝΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ:

**ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ
ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΦΥΛΟΥ (GAT)
ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΤΟΥ ΨΗΦΙΣΜΑΤΟΣ 1325
ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ
ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ**

Ερευνητικό Ινστιτούτο για την Ειρήνη – Όσλο (PRIO)

Hausmanns gate 7

PO Box 9229 Όσλο

NO-0134 Όσλο, Νορβηγία

Τηλ. +47 22 54 77 00

Φαξ +47 22 54 77 01

Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο: info@prio.no

Ηλεκτρονική διεύθυνση: www.prio.no

Το PRIO ενθαρρύνει τους ερευνητές του και τους συνεργαζόμενους ερευνητές να δημοσιεύουν τις εργασίες τους σε έγκριτα περιοδικά και συλλογικούς τόμους, καθώς και στις σειρές εκθέσεων, συγγραμμάτων, και σχεδίων δράσης του PRIO. Κατά την επεξεργασία διεξάγουμε ένα βασικό ποιοτικό έλεγχο, αλλά το PRIO δεν έχει καμία άποψη σχετικά με πολιτικά ζητήματα. Ενθαρρύνουμε τους ερευνητές να συμμετέχουν σε δημόσιες συζητήσεις και τους παρέχουμε πλήρη ελευθερία γνώμης. Η ευθύνη και η αναγνώριση για τις υποθέσεις, τις θεωρίες, τα ευρήματα και τις απόψεις που εκφράζονται στις εκδόσεις μας ανήκει, συνεπώς, στους ίδιους τους συγγραφείς.

© Peace Research Institute Oslo (PRIO), 2012

All rights reserved. Δεν επιτρέπεται η αναπαραγωγή, η αποθήκευση σε σύστημα ανάκτησης ή η χρήση σε οποιαδήποτε μορφή και με οποιοδήποτε μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοτυπικό, μαγνητοσκόπησης ή οποιοδήποτε άλλο) του συνόλου ή μέρους της έκδοσης αυτής χωρίς τη γραπτή άδεια του/των κατόχου/ων των δικαιωμάτων.

ISBN 978-82-7288-487-0

Σχεδιασμός εξωφύλλου: Νάταλυ Δημητρίου

Παραγωγή: Action Global Communications

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΓΑΤ: Η ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΚΥΠΡΟΥ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΦΥΛΟΥ.....	9
ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΑΤ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ.....	13
ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΓΑΤ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ.....	17
ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΑΤ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ.....	23
ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΓΑΤ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ.....	27
ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΑΤ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ.....	33
ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΓΑΤ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: ΔΙΑΣΦΑΛΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ.....	35
ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΑΤ ΓΙΑ ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	39
ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΓΑΤ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	43
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	47
ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	51
ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΓΑΤ.....	53

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Ψήφισμα 1325 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών (2000): Ένα ορόσημο για τον Γυναικείο Ακτιβισμό και η σημασία του για την Κύπρο

Η άποψη πως κοινωνικά φαινόμενα όπως η ειρήνη, η ασφάλεια και ο πόλεμος έχουν έμφυλη διάσταση έχει διατυπωθεί και προωθηθεί εδώ και καιρό, τόσο από γυναικεία κινήματα όσο και από φεμινίστριες μελετητές. Οι φεμινίστριες αμφισβήτησαν τους καταπιεστικούς, πατριαρχικούς και σεξιστικούς στρατοκρατούμενους πολιτισμούς που προωθούν και συντηρούν τον πόλεμο και τη διαμάχη. Η έρευνα αποδεικνύει πως στις σύγχρονες συγκρούσεις, ειδικά μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου, οι γυναίκες και τα παιδιά πλήττονται όλο και περισσότερο και πως οι γυναίκες έχουν διαφορετικές εμπειρίες, ανάγκες, έγνοιες και απόψεις για τον τρόπο με τον οποίο θα ξαναχτιστούν οι κοινωνίες τους και θα προωθηθεί η δημοκρατία, η ισότητα μεταξύ των φύλων και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών αναγνώρισε το 2000, μετά από πίεση που ασκήθηκε από πολλές γυναικείες οργανώσεις, την έμφυλη διάσταση του πολέμου και των ειρηνευτικών διαδικασιών, κάτι που επισημοποιήθηκε με την ομόφωνη υιοθέτηση του ψηφίσματος 1325 «Για τις Γυναίκες, την Ειρήνη και την Ασφάλεια» (γνωστού ως UNSCR 1325). Έκτοτε έχει διαπιστωθεί κάποια πρόοδος ως προς την εφαρμογή του ψηφίσματος σε κοινωνίες που βρίσκονται σε σύγκρουση όπως η Νότιος Αφρική, η Ρουάντα, η Ουγκάντα (όπου οι γυναίκες συμμετείχαν στις συνομιλίες Juba), η Κολομβία, το Νεπάλ και η Σρι Λάνκα.

Μετά από 55 χρόνια και 4.213 συνεδριάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας έχουμε επιτέλους μια δημόσια αναγνώριση, στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο, του έμφυλου και σκόπιμα επιβαλλόμενου μαρτυρίου στο οποίο υποβάλλονται οι γυναίκες κατά τη διάρκεια του πολέμου. Η δράση και η ικανότητα των γυναικών έρχονται στο φως και τόσο οι κυβερνήσεις όσο και οι διεθνείς οργανισμοί έχουν πλέον τη δικαιοδοσία να υποστηρίξουν πιο ενεργά τις προσπάθειες των γυναικών για την ειρήνη¹.

¹ Cynthia Cockburn, 2007, *From where we stand- war, women's activism and feminist analysis*. Λονδίνο, Zed Books, σελ. 152.

Υπήρξε πράγματι εντυπωσιακή η υιοθέτηση του ψηφίσματος 1325 από ένα κατα κύριο λόγο ανδροκρατούμενο σώμα του διεθνούς οργανισμού, ειδικά αν αναλογιστούμε πως και τα πέντε κράτη που είναι μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι εκείνα που διαθέτουν τις πλέον εξελιγμένες βιομηχανίες παραγωγής όπλων και αναζητούν αγορές!

Η κινητοποίηση των γυναικών

Οι γυναίκες άρχισαν να υψώνουν τη φωνή τους πριν από χιλιάδες χρόνια, απαιτώντας να σταματήσουν οι πόλεμοι και να υπάρξει ένα ασφαλές και ειρηνικό περιβάλλον για τις ίδιες, τις οικογένειές τους και τις κοινωνίες τους. Το μοντέλο της Λυσιστράτης δεν χρησιμοποιήθηκε μόνο κατά την διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου, για να μπει ένα τέλος στον παρατεταμένο πόλεμο ανάμεσα στην Αθήνα και τη Σπάρτη. Ενέπνευσε αποχή από το σεξ και κατά τη διάρκεια του 21ου αιώνα σε περιοχές που πλήττονταν από τη βία: στις Φιλιππίνες το 2008, στην πόλη *Pereira* στην Κολομβία το 2006 (γνωστή για διακίνηση ναρκωτικών και βίαια εγκλήματα) και στην Κένυα το 2009 για να προστατέψει από διχασμό την κυβέρνηση συνασπισμού. Σε όλες τις περιπτώσεις, όπως μαθαίνουμε από την εκπρόσωπο του UNHCR *Kitty McKinsey*, το "όπλο" αυτό λειτούργησε αποτελεσματικά: "οι γυναίκες ήθελαν να σταματήσουν οι άνδρες τους τον πόλεμο και κατάφεραν να επιβάλλουν την επιθυμία τους χρησιμοποιώντας γυναίκα τεχνάσματα²".

Πριν και μετά από τους πολλούς πολέμους που ταλαιπώρησαν την ανθρωπότητα οι γυναίκες ήταν συχνά τα αδύναμα θύματα της στρατικοποίησης ή του εθνικισμού, θύματα αναχρονιστικών παραδόσεων και πατριαρχικών κανόνων. Οι γυναίκες όμως αποτέλεσαν και ένα παράγοντα που έδρασε προς την αποτροπή ή τον τερματισμό των πολέμων. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν τα «Πλήθη των Γυναικών για την Ειρήνη³» στην Αγγλία του 17ου αιώνα που πολιόρκησαν το κοινοβούλιο φορώντας άσπρες κορδέλες και απαιτώντας τον τερματισμό του εμφυλίου πολέμου, η διαμαρτυρία των γυναικών στην αεροπορική βάση του *Greenham Common* στο Ηνωμένο Βασίλειο, τον 20ο αιώνα, ενάντια στα σχέδια της κυβέρνησης να εγκαταστήσει εκεί αμερικανικούς πυραύλους τύπου *cruise*, αλλά και η πορεία, τη δεκαετία του 1980, χιλιάδων γυναικών έξω από το Πεντάγωνο στις Ηνωμένες Πολιτείες που απαιτούσαν να μπει τέλος στον ψυχρό πόλεμο, στην κούρσα για τον εξοπλισμό και στις πυρηνικές δοκιμές. Στην Κύπρο, το 2002 και το 2003 -μετά από μακρόχρονο αδιέξοδο στις επίσημες διαπραγματεύσεις- τα μέλη μιας δικοινοτικής γυναικείας ΜΚΟ που ονομάζεται "Hands Across the Divide" (HAD) διοργάνωσαν μια σειρά ειρηνικών διαμαρτυριών βορείως και νοτίως της Λευκωσίας (καθώς τότε απαγορευόταν η διέλευση από την Πράσινη Γραμμή) απαιτώντας τον τερματισμό των διχαστικών милитарιστικών διαχωριστικών γραμμών και την άμεση εξεύρεση μιας ειρηνικής λύσης. Για να προωθήσουν ένα θετικό συμβολικό μήνυμα κρατούσαν άσπρα

² Βλ. <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/asiapcf/09/19/philippines.sex.strike/index.html> sex strike (τελευταία πρόσβαση στις 6 Φεβρουαρίου 2012).

³ (ΣτΜ) Shoals of Peace Women

περιστέρια και μπαλόνια. Το 2008 τα μέλη της HAD απηύθησαν επιστολές στους διαπραγματευτές για την ειρήνη και στις σχετικές ομάδες εργασίας. Τέτοιου τύπου φεμινιστικές και γυναικείες δράσεις ενδυναμώνουν τις ίδιες τις γυναίκες και ταυτόχρονα θεραπεύουν τα τραύματα και τους διαχωρισμούς του παρελθόντος.

Ψήφισμα 1325: Ένα επίτευγμα του φεμινιστικού κινήματος

Το 2000 οι γυναίκες (και πολύ λίγοι άνδρες) κατάφεραν επιτέλους να κάνουν το ανδροκρατούμενο σώμα του ΟΗΕ να αφιερώσει μια ολόκληρη συνεδρίαση στις εμπειρίες γυναικών τόσο σε καταστάσεις συγκρούσεων όσο και μεταπολεμικές. Μεγάλο μέρος της προπαρασκευαστικής δουλειάς έγινε κατά τη διάρκεια των Διεθνών Δεκακατιών του ΟΗΕ για τις Γυναίκες (Ναϊρόμπι, Μεξικό, και Πεκίνο, όπου η Πλατφόρμα Δράσης χαρακτήρισε τη θεματική «Γυναίκες και Ένοπλες Συγκρούσεις» ως έναν από τους 12 βασικούς τομείς ενδιαφέροντος). Συμμετείχαν πολλές μη κυβερνητικές οργανώσεις από την Αφρική, την Ασία και την Ευρώπη, καθώς και πολλές γνωστές και άγνωστες γυναίκες που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ένοπλων συγκρούσεων, την ειρήνη και την ασφάλεια, και όλοι συμφώνησαν να ιδρυθεί το «Διακρατικό Δίκτυο Υποστήριξης» και ο πυρήνας «Γυναίκες και ένοπλες συγκρούσεις» (όπου θα αποφασίζονταν η πολιτική που θα ακολουθηθεί). Ο συντονισμός έγινε από την WILPF (Διεθνής Ένωση Γυναικών για την Ειρήνη και την Ελευθερία), που επέβλεψε και τη διαδικασία κατάρτισης, διόρθωσης και οριστικοποίησης του τελικού εγγράφου.

Οι γυναίκες ήξεραν τι ήθελαν και άσκησαν θεσμική πίεση σε ένα περιβάλλον που αποδείχθηκε ευνοϊκό για την κατανόηση των προβληματισμών τους. Τον Μάρτιο του ίδιου έτους, η Η Γενική Συνέλευση, σε μια ειδική συνεδρίαση (την 23η) συζήτησε περαιτέρω πρωτοβουλίες για την εφαρμογή της «Διακήρυξης του Πεκίνου και της Πλατφόρμας Δράσης» και κατέληξε σε μια δήλωση σχετικά με τις «γυναίκες και ένοπλες συγκρούσεις». Ο Πρέσβης του Μπαγκλαντές στα Ηνωμένα Έθνη, *Anwarul Chowdhury*, τότε πρόεδρος του Συμβουλίου Ασφαλείας, πρόβη στις 8 Μαρτίου σε μία δυναμική ομιλία σχετικά με τον τρόπο που το κοινωνικό φύλο, η ειρήνη και η ασφάλεια διαπλέκονται, δηλώνοντας υποστήριξη προς τον πυρήνα των γυναικών που προωθούσαν την πραγματοποίηση μίας ανοιχτής συνεδρίασης του Συμβουλίου Ασφαλείας⁴.

Η συμβολή διαφόρων γυναικείων συνασπισμών στην υιοθέτηση του Ψηφίσματος 1325 υπήρξε πολύ σημαντική. Φεμινίστριες ακαδημαϊκοί έστειλαν σε όλα τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας βιβλία που πραγματεύονταν θέματα σχετικά με τις συγκρούσεις, τις γυναίκες, την ασφάλεια και την ειρήνη για να εξηγήσουν τις σημαντικές επιπτώσεις του πολέμου στις γυναίκες, τα κορίτσια και τους άνδρες, και πώς αυτές οι διαφορετικές εμπειρίες μας προσκαλούν να επανεξετάσουμε τις διαδικασίες και τις πολιτικές επίλυσης συγκρούσεων και πώς οι γυναίκες θυματοποιούνται κατά δυσανάλογο τρόπο και τα ίδια τους τα σώματα μετατρέπονται σε όπλα προκειμένου να ταπεινωθεί ο εχθρός.

⁴ Karim Anwarul Chowdhury, 2011. "The Intrinsic Role of Women in Peace and Security-Genesis and Follow-up of UNSCR 1325", στο *Palestine-Israel Journal* 17 (3 & 4): 9-13 και Cynthia Cockburn, 2012. *Antimilitarism, and Political Gender Dynamics of Peace Movements*. Λονδίνο, Macmillan.

Γυναίκες από ΜΚΟ που ασκούσαν θεσμική πίεση στα Ηνωμένα Έθνη στη Νέα Υόρκη και ήταν σε επαφή με μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας και άλλων υπηρεσιών του ΟΗΕ που ασχολούνταν με θέματα γυναικών πρότειναν και σε άλλες ΜΚΟ πίσω στη χώρα τους να ασκήσουν πίεση στις κυβερνήσεις τους σχετικά με τη σημασία των γυναικείων θεμάτων και να ζητήσουν υποστήριξη τόσο από τις αρμόδιες υπηρεσίες των κυβερνήσεών τους όσο και από τοπικές ομάδες γυναικών.

Τον Οκτώβριο του 2000, λίγες ημέρες πριν από τη σύγκληση της συνόδου του Συμβουλίου Ασφαλείας, μία γυναικεία ομάδα εργασίας συγκάλωσε την επωνομαζόμενη «συνάντηση Arria», όπου τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας συναντήθηκαν με εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών. Γυναίκες από την Αφρική, την Ασία και τη Λατινική Αμερική μίλησαν με σθένος για τις εμπειρίες των γυναικών και των κοριτσιών κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων στις χώρες τους που ταλανίζονταν από τον πόλεμο και παρουσίασαν με πάθος το έργο των γυναικών για την οικοδόμηση της ειρήνης στο επίπεδο των απλών ανθρώπων. Στις 31 Οκτωβρίου 2000, και μετά από συζητήσεις που συνεχίστηκαν για δύο ημέρες, εγκρίθηκε ομόφωνα το ψήφισμα 1325 και όπως παρατήρησε η Χιλ, «έπεσε και το τελευταίο προπύργιο της αντίληψης των πραγμάτων στον ΟΗΕ χωρίς τη μεσολάβηση της παραμέτρου του κοινωνικού φύλου⁵».

Είναι προφανές ότι το μοντέλο επιτυχίας που προκύπτει απαιτεί ένα συνδυασμό προσέγγισης μεταξύ των μακρο- μεσο- και μικρο-επιπέδου φορέων λήψης αποφάσεων, των κυβερνήσεων και των διπλωματών, και των υπηρεσιών του ΟΗΕ και της κοινωνίας των πολιτών. Επίσης συνδυασμό προσέγγισης μέσα στα πλαίσια της κοινωνίας, μεταξύ ακαδημαϊκών, ακτιβιστών και απλών στελεχών με γυναικείες οργανώσεις και τοπικές κυβερνήσεις. Και φυσικά μέσα από την οικοδόμηση διακρατικών συμμαχιών αλλά και τη συνεργασία μεταξύ γυναικών που προέρχονται από διαφορετικά υπόβαθρα και συνδέονται με διαφορετικό τρόπο με τις δομές εξουσίας και τις εμπειρίες πολέμου και συγκρούσεων⁶.

Κυριότερα ζητήματα που θέτει το ψήφισμα

Έχουμε στη διάθεσή μας μια πληθώρα εγγράφων που εξηγούν και ερμηνεύουν τις διάφορες διατάξεις του ψηφίσματος 1325⁷. Η Ευρώπη είναι πρωτοπόρος στις προσπάθειες για την εφαρμογή του ψηφίσματος 1325. Η πλειοψηφία των Εθνικών Σχεδίων Δράσης (ΕΣΔ) για τις Γυναίκες, την Ειρήνη και την Ασφάλεια (ΓΕΑ) προέρχονται από την Ευρώπη. Από τα 193 κράτη-μέλη των Ηνωμένων Εθνών, μόνο 37 έχουν υιοθετήσει ένα Εθνικό Σχέδιο Δράσης, με

⁵ Felicity Hill, όπως παρατίθεται στο Cockburn, 2007, *From where we stand* σελ. 149

⁶ Maria Hadjipavlou-Trigeorgis, 1987, *Identity Conflict Resolution in Divided Societies: The Case of Cyprus* (ανέκδοτη διδακτορική διατριβή), Πανεπιστήμιο της Βοστώνης, Η.Π.Α.

⁷ Βλ. "Commitments for Action to Advance UNSCR 1325" της Συμβουλευτικής Ομάδας της Κοινωνίας των Πολιτών προς τον Ο.Η.Ε. σχετικά με τις Γυναίκες, την Ειρήνη και την Ασφάλεια (Civil Society Advisory Group - CSAG). Επίσης βλ. το κείμενο θέσεων του CSO "10 Points on 10 Years UNSCR 1325 in Europe" που υπεγράφη από περισσότερα από 80 κοινωνικά δίκτυα πολιτών και οργανώσεις παγκοσμίως.

τελευταίες τις ΗΠΑ που το υιοθέτησαν το 2011. Στις χώρες που υιοθέτησαν ένα ΕΣΔ περιλαμβάνονται 19 ευρωπαϊκές χώρες, η Αυστραλία και ο Καναδάς. Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, υιοθετήθηκε η *Συνολική Προσέγγιση για την Εφαρμογή από την ΕΕ των Ψηφισμάτων 1325 και 1820* για τις γυναίκες, την ειρήνη και την ασφάλεια.

Μεγάλο μέρος της παρούσας συζήτησης και η προσπάθεια προώθησης των θεμάτων των γυναικών σε εμπόλεμες καταστάσεις και στη διαδικασία οικοδόμησης ειρήνης μετά το πέρας των συγκρούσεων εστιάζεται πλέον στο ψήφισμα 1325. Δίδεται έμφαση στο σημείο όπου συναντώνται οι πολιτικές ειρήνευσης με τις ποικίλες και αλληλοσυνδεόμενες μορφές βίας κατά των γυναικών⁸, καθώς και στη διττή σχέση των γυναικών με τις συγκρούσεις, όπου οι γυναίκες θυματοποιούνται με συγκεκριμένους τρόπους, αλλά καταβάλλουν τεράστια προσπάθεια προκειμένου να προωθήσουν σε όλα τα επίπεδα της διακυβέρνησης βιώσιμες ειρηνευτικές προσεγγίσεις, χωρίς αποκλεισμούς.

Το περιεχόμενο του ψηφίσματος 1325 είναι εν συντομία το εξής: Το προοίμιο αναγνωρίζει τις συγκεκριμένες συνέπειες που έχουν για τις γυναίκες οι ένοπλες συγκρούσεις και το ρόλο των γυναικών στην *πρόληψη* και την *επίλυση* των συγκρούσεων στο πλαίσιο του πεδίου ευθύνης του Συμβουλίου Ασφαλείας για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Το ψήφισμα αποτελείται από 18 σύντομα σημεία, που καλύπτουν τρεις βασικούς άξονες:

- *Την προστασία*, που περιλαμβάνει τα δικαιώματα των γυναικών, τη σαφή κατανόηση των αναγκών των δύο κοινωνικών φύλων σε καθεστώς πολέμου, την προστασία των γυναικών και των κοριτσιών από τη βία λόγω κοινωνικού φύλου, ιδιαίτερα από το βιασμό και άλλες μορφές σεξουαλικής κακοποίησης, και τον τερματισμό της ατιμωρησίας για τα εγκλήματα αυτά (το ψήφισμα 1820 αναλύει περεταίρω τις διαδικασίες για την αντιμετώπιση των δραστών).
- *Τη συμμετοχή*, η οποία προνοεί ότι η εργασία των γυναικών για την ειρήνη θα πρέπει να περιλαμβάνεται στη λήψη αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα των εθνικών και περιφερειακών θεσμών, συμπεριλαμβανομένων των σημαντικών θέσεων μέσα στον ίδιο τον ΟΗΕ, σε όλους τους μηχανισμούς για την πρόληψη και τη διαχείριση των συγκρούσεων και σε όλες τις διαπραγματεύσεις για την ειρήνη.
- Την συμπερίληψη της *έμφυλης διάστασης* τόσο στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις των Ηνωμένων Εθνών όσο και στο πλαίσιο των μέτρων που λαμβάνονται για τον αφοπλισμό.

Μετά από το ψήφισμα 1325 εγκρίθηκαν άλλα τρία ψηφίσματα από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Το πρώτο είναι το Ψήφισμα 1820 που εγκρίθηκε το 2008, σύμφωνα με το οποίο ο βιασμός και άλλες μορφές σεξουαλικής βίας αποτελούν εγκλήματα πολέμου και συνιστά τη λήψη στρατιωτικών πειθαρχικών μέτρων καθώς και την αποδόμηση των μύθων που τροφοδοτούν τη σεξουαλική βία. Το δεύτερο είναι το ψήφισμα 1888, που πηγαίνει ένα βήμα παραπέρα στην

⁸ Shahrzad Mojab (Επ.), 2010, *Women, War, Violence and Learning*. Λονδίνο, Routledge

καταπολέμηση της κουλτούρας της ατιμωρησίας και συνιστά στα Ηνωμένα Έθνη να συνεργάζονται με τους αξιωματούχους και το προσωπικό των διαφόρων εθνικών νομικών και δικαστικών αρχών προκειμένου να αντιμετωπισθεί η ατιμωρησία για βίαια εγκλήματα λόγω φύλου. Το τρίτο είναι το ψήφισμα 1889 (που εγκρίθηκε το 2009), που προωθεί την ανάγκη ύπαρξης δεικτών παρακολούθησης της εφαρμογής του ψηφίσματος 1325 και της προόδου που έχει επιτευχθεί. Το 2010 υιοθετήθηκε το ψήφισμα 1960, που καλεί όλα τα μέρη που εμπλέκονται σε συγκρούσεις να θέσουν τέρμα σε κάθε πράξη σεξουαλικής βίας και να παράσχουν βοήθεια στα θύματα βιασμού και σεξουαλικής βίας. Επιπλέον, το ψήφισμα αυτό καλεί τα κράτη-μέλη να αυξήσουν τον αριθμό των γυναικών στρατιωτικών και αστυνομικών στο προσωπικό των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης και να παράσχουν κατάρτιση για θέματα σεξιστικής βίας.

Η πρόσφατη Πρωτοβουλία Διαμεσολάβησης του ΟΗΕ στην Κύπρο, 2012

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριών ετών, η αποστολή διαμεσολάβησης των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο έχει υποστηρίξει την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στην ατζέντα των ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων. Προς το σκοπό αυτό, έχει διευκολυνθεί η επικοινωνία της Συμβουλευτικής Ομάδας για θέματα Φύλου (GAT) με διαπραγματευτές μετά από συστάσεις της ομάδας για συγκεκριμένες πτυχές του ζητήματος - δηλαδή της διακυβέρνησης, της ιθαγένειας, και της ιδιοκτησίας, όπως περιλαμβάνονται σε αυτή την έκθεση. Το 2010 και το 2012 έλαβαν χώρα δύο ολόήμερες εκδηλώσεις με αφορμή την επέτειο υιοθέτησης του ψηφίσματος 1325. Η GAT συμμετείχε και στις δύο αυτές εκδηλώσεις και έλαβε μέρος σε συζητήσεις με αντικείμενο τη σημασία του Ψηφίσματος για την Κύπρο.

Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων αυτών οι γυναίκες εντόπισαν τα παρακάτω στοιχεία και τα κατέταξαν ως προβλήματα που εμποδίζουν τη γυναικεία συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και στις επίσημες και ανεπίσημες ειρηνευτικές συνομιλίες:

- *Ιστορικοί λόγοι*, που περιλαμβάνουν την ανά τους αιώνες κατοχή του νησιού από ξένες δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένης της αποικιοκρατίας και του εθνοτικού εθνικισμού.
- *Δομικά εμπόδια*, όπως η παγιωμένη πατριαρχία και οι ιεραρχικοί, έμφυλοι θεσμοί (π.χ. η οικογένεια, η θρησκεία, η εκπαίδευση, τα συνδικάτα, κλπ).
- *Πολιτικά εμπόδια*, όπως η ανδροκρατική κουλτούρα που επικρατεί στα πολιτικά κόμματα, ο έμφυλος διαχωρισμός της ιδιωτικής και δημόσιας σφαίρας, τα έμφυλα στερεότυπα και η παρουσία ενός ηγεμονικού ανδρικού λόγου που δεν επιτρέπει στις γυναίκες να εκφράσουν τις ανησυχίες και τις ανάγκες τους.
- *Ψυχολογικοί παράγοντες*, όπως η εσωτερίκευση της καταπίεσης και της υποδεέστερης θέσης που επιφυλάσσεται για τις γυναίκες από νωρίς στη διαδικασία κοινωνικοποίησής τους. Επίσης, ο φόβος της επιτυχίας και η χαμηλή αυτοπεποίθηση και το γεγονός πως οι παραδοσιακοί και στερεότυποι ρόλοι εμφανίζονται με κανονιστικό χαρακτήρα.

Έχουν επίσης αναδειχθεί και άλλες διαφορές, καθώς οι Τουρκοκύπριες γυναίκες εξέφρασαν μια σειρά από επιπλέον παράπονα για καταστάσεις που οι Ελληνοκύπριες δεν βιώνουν, εφόσον αποτελούν μέλη της κυρίαρχης κοινότητας και ζουν στην Κυπριακή Δημοκρατία η οποία είναι διεθνώς αναγνωρισμένη και ανήκει στην ΕΕ, με όλα τα οφέλη που αυτό συνεπάγεται.

Οι συμμετέχουσες ανέπτυξαν πέντε κομβικές συστάσεις μέσα στα πλαίσια των αρχών του Ψηφίσματος 1325 που απευθύνονται κατά κύριο λόγο στον ΟΗΕ:

- Υποστήριξη της ανάπτυξης και της εφαρμογής μιας παγκύπριας εκστρατείας σχετικά με την ανθρώπινη ασφάλεια, που θα λαμβάνει υπόψιν την έμφυλη προσέγγιση σε θέματα εμπιστοσύνης και ασφάλειας και θα καθορίζει την έννοια της ασφάλειας από τη γυναικεία σκοπιά.
- Την υποστήριξη των γυναικών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και την υποστήριξη των γυναικών ώστε να μπορούν να επηρεάσουν τις πολιτικές δομές στις κοινότητές τους, συμπεριλαμβανομένου του προσωρινού μέτρου της υποστήριξης των γυναικών με σκοπό την προώθηση ποσοστών συμμετοχής που δεν θα είναι μικρότερα του 30%.
- Υποστήριξη της εκπαίδευσης των γυναικών στη λήψη αποφάσεων.
- Υποστήριξη της πρόσβασης των γυναικών από αγροτικές περιοχές στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.
- Διευκόλυνση της πραγματοποίησης ενός «Συνεδρίου για τον γυναικείο Λόγο» επί του Κυπριακού προβλήματος με σκοπό την ενημέρωση και εμπλοκή των γυναικών από όλες τις κοινότητες στην ειρηνευτική διαδικασία και τη δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος όπου θα μπορούν να συμμετέχουν πλήρως και χωρίς αποκλεισμούς.

GAT: Η ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΚΥΠΡΟΥ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΦΥΛΟΥ

Επισκόπηση

Η Συμβουλευτική Ομάδα για θέματα Κοινωνικού Φύλου (GAT) ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 2009, ως μια κεντρική ομάδα γυναικών που ενδιαφέρονται για την ενσωμάτωση της ισότητας των φύλων στις διαπραγματεύσεις για την ειρήνη στην Κύπρο, καθώς και σε όλες τις ειρηνευτικές διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα μεταπολεμικά. Η GAT αποτελείται από ακτιβίστριες της κοινωνίας των πολιτών και ερευνήτριες που προέρχονται και από τις δύο πλευρές της διαχωριστικής γραμμής, με εκτεταμένη γνώση και πρακτική εμπειρία σε θέματα ισότητας των φύλων στις κοινότητές τους και αλλού. Αυτή η εμπειρία έχει ενημερώσει το έργο της GAT τα τελευταία τρία χρόνια, καθώς η ομάδα ήρθε σε επαφή με συμβούλους των διαπραγματευτών έτσι ώστε να τους κάνει ξεκάθαρη την ανάγκη να καταστήσουν τα θέματα των δύο φύλων μέρος των συζητήσεών τους, στόχος των οποίων είναι η εξασφάλιση μιας βιώσιμης ειρηνευτικής συμφωνίας από την οποία θα επωφεληθεί το σύνολο του πληθυσμού της Κύπρου, άνδρες και γυναίκες.

Τα μέλη της GAT οραματίζονται μια πολυπολιτισμική, δημοκρατική κοινωνία βασισμένη στην ισότητα των φύλων, όπου όλοι θα έχουν ίση πρόσβαση στους πόρους, ίσες ευκαιρίες για προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη, ίση εκπροσώπηση και συμμετοχή, και όπου θα γίνονται σεβαστά τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι πολιτικές ελευθερίες. Σε αυτό το πνεύμα, η GAT στοχεύει στην ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας των φύλων στην ειρηνευτική διαδικασία, τόσο μέσα από την εξασφάλιση της ενεργού συμμετοχής των γυναικών σε όλες τις φάσεις της διαδικασίας, όσο και μέσα από τον έλεγχο - ως προς το ζήτημα της έμφυλης διάστασης - του περιεχομένου των μελλοντικών ειρηνευτικών συμφωνιών και της βάσης στην οποία αυτές θα στηρίζονται. Η GAT αναγνωρίζει τις υφιστάμενες διαφορές μεταξύ των διαφορετικών Κυπριακών κοινοτήτων, για τις οποίες θα πρέπει να γίνεται μνεία σε όλα τα σχετικά έγγραφα.

Η GAT λειτουργεί με βάση τις αρχές της συμμετοχικής δημοκρατίας, που γίνεται αντιληπτή ως μια διαδικασία που δίνει έμφαση στην ευρεία συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού, σε μία προσπάθεια να δημιουργηθούν ευκαιρίες για τις γυναίκες της Κύπρου προκειμένου να συμμετάσχουν ουσιαστικά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων έτσι ώστε να επιφέρουν κοινωνική αλλαγή προς μια πιο ανεκτική, ανθρώπινη, δίκαιη και μη-πατριαρχική κοινωνία. Σύμφωνα με τις φεμινιστικές αρχές, η GAT δεν πιστεύει στην ιεραρχία ή σε οποιοδήποτε είδος δομών κάθετης λήψης αποφάσεων και λαμβάνει αποφάσεις με ομοφωνία. Η συμμετοχή είναι ανοιχτή

για κάθε άτομο που μοιράζεται το ίδιο όραμα, την αποστολή, την προσέγγιση, τις αρχές και τις αξίες. Η GAT πιστεύει στις φεμινιστικές αξίες:

- Της ισότητας των φύλων σε όλα τα επίπεδα
- Του σεβασμού των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Γυναικών
- Της συμμετοχικής Δημοκρατίας
- Του σεβασμού στη Διαφορετικότητα και τις Διαφορές
- Της Κοινωνικής Δικαιοσύνης
- Της εξάλειψης όλων των μορφών Βίας και Διακρίσεων
- Της αλληλεγγύης και της συνοχής
- Της Συμφιλίωσης μέσα από της Επίλυση Συγκρούσεων
- Της αποδοχής και επιδοκμασίας των εμπειριών διαφορετικών γυναικών

Η παρέμβαση και η συμβολή της GAT

Κατά τη διάρκεια των πολυάριθμων προσπαθειών που έγιναν με στόχο να συνταχθεί μια ειρηνευτική συμφωνία και που διήρκησαν δεκαετίες, πολλοί ηγέτες διαφορετικών πολιτικών πεποιθήσεων, τόσο από την ελληνοκυπριακή όσο και την τουρκοκυπριακή κοινότητα ασχολήθηκαν με μια πληθώρα ζητημάτων και σε κάποια συμφώνησαν ενώ σε άλλα οι απόψεις τους απέκλιναν. Είναι όμως αδιαμφισβήτητο γεγονός πως υπάρχει ένα θέμα που παραμένει πέρα από το πεδίο αυτών των διαπραγματεύσεων, και μάλιστα σε μεγάλο βαθμό με τη ομόφωνη γνώμη και των δύο πλευρών: πρόκειται συγκεκριμένα για τα δικαιώματα των γυναικών, και γενικότερα για θέματα ισότητας των φύλων. Από την άποψη αυτή, η GAT έχει εντοπίσει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά που αποτελούν διαχρονικές αποτυχίες των ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων:

- Οι γυναίκες της Κύπρου δεν έχουν καθίσει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων και η παρουσία τους σε ηγετικές θέσεις σε όλα τα άλλα θεσμικά όργανα ή επιτροπές που έχουν άμεση σχέση με τη διαπραγματευτική διαδικασία είναι πολύ περιορισμένη.
- Το πλαίσιο των διαπραγματεύσεων δεν λαμβάνει υπόψιν την έμφυλη διάσταση και ως εκ τούτου αδυνατεί να αντιμετωπίσει θέματα ισότητας των φύλων. Παρά το γεγονός ότι η «ισότητα» (με επιφυλάξεις ή μη) αποτέλεσε την βασική κατευθυντήρια γραμμή των διαπραγματεύσεων, η ερμηνεία αυτής της «ισότητας» έχει την τάση να επικεντρώνεται αποκλειστικά σε μία μόνο μορφή της διαφοράς (την εθνοτική), αντί να την προσεγγίζει παράλληλα με άλλα είδη διαφορών (εκ των οποίων το κοινωνικό φύλο είναι ένα βασικό συστατικό).
- Οι γυναικείες οργανώσεις δεν αναλαμβάνουν παρά μόνο πολύ περιορισμένη δράση με στόχο να απευθυνθούν στους διαπραγματευτές ως τους κατεξοχήν ιθύνοντες οι οποίοι υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ισότητα των φύλων. Οι διακοινοτικοί υπεύθυνοι για την άσκηση θεσμικής πίεσης σχετικά με θέματα γυναικών και ισότητας των φύλων γενικότερα λάμπουν διά της απουσίας τους και οι κοινοτικοί υπεύθυνοι για την άσκηση θεσμικής πίεσης τείνουν να εστιάζουν την προσπάθειά τους στις Αρχές της κάθε κοινότητας χωριστά.

- Παρά το γεγονός πως οι διαπραγματευτές δίνουν σημασία στα «ανθρώπινα δικαιώματα», κάποιες συγκεκριμένες κατηγορίες ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων με βάση το κοινωνικό φύλο και τα κοινωνικά δικαιώματα που συνδέονται με αυτό, έχουν διαχρονικά εκτοπιστεί από το πεδίο ενδιαφέροντος.

Έχοντας εντοπίσει αυτές τις αποτυχίες, η GAT εστιάζει στη διασφάλιση της ισότητας των φύλων και στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών στο πλαίσιο της ειρηνευτικής συμφωνίας αλλά και στην εφαρμογή τους μετά τη συμφωνία.

Για το σκοπό αυτό, η GAT έχει παρουσιάσει στους δύο Κύπριους ηγέτες τρεις ομάδες συστάσεων για θέματα που σχετίζονται με τα υπό συζήτηση ζητήματα. Τον Μάρτιο του 2010, η GAT υπέβαλε στο Δημήτρη Χριστόφια και στον Μεχμέτ Αλί Ταλάτ ένα σύνολο συστάσεων για να εξασφαλιστεί ότι οι μεταξύ τους συζητήσεις για την «διακυβέρνηση και [την] κατανομή εξουσιών» θα περιλαμβάνουν θέματα ισότητας των φύλων. Το ακόλουθο έτος, τον Σεπτέμβριο του 2011, η GAT υπέβαλε περαιτέρω συστάσεις προς τον Δημήτρη Χριστόφια και τον Derviş Eroğlu για θέματα που αφορούν την «υψηκότητα» και την «ιδιοκτησία». Μια άλλη σειρά από συστάσεις, για τα οικονομικά θέματα, προετοιμάστηκε από την GAT τον Οκτώβριο του 2012. Αυτές οι δέσμες συστάσεων δημοσιεύονται στην παρούσα έκθεση. Οι προσπάθειες που καταβάλει η GAT αναγνωρίστηκαν από τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Ban Ki-Moon, στην έκθεσή του για την αποστολή διαμεσολάβησης στην Κύπρο στις 24 Νοεμβρίου 2010 (Έγγραφο: S/2010/603), όπου αναφέρει τα εξής:

... Έχοντας επίγνωση του σημαντικού ρόλου των γυναικών στις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις, όπως αναγνωρίζεται από το Συμβούλιο Ασφαλείας με το ψήφισμα 1325 (2000), θα ήθελα να ενθαρρύνω τις δύο πλευρές να συνεχίσουν να συνεργάζονται με την συμβουλευτική ομάδα για θέματα κοινωνικού φύλου, η οποία αποτελείται από ακτιβιστές της κοινωνίας των πολιτών και ακαδημαϊκούς από όλο το νησί, και να εξετάσουν σοβαρά τις συστάσεις της που σχετίζονται με θέματα ισότητας των φύλων και άπτονται των κύριων ζητημάτων των ειρηνευτικών συνομιλιών. (§ 43)

Το έργο της GAT έχει επίσης αναγνωριστεί από τους εκπροσώπους των ηγετών, οι οποίοι συναντήθηκαν αρκετές φορές με την ομάδα, τόσο μαζί όσο και χωριστά. Κατά τη διάρκεια αυτών των συναντήσεων δεσμεύθηκαν να μελετήσουν τις συστάσεις και να προωθήσουν τα σχετικά θέματα. Η GAT έχει επίσης, συναντηθεί με μέλη των σχετικών τεχνικών επιτροπών, τα οποία εξεδήλωσαν την πρόθυμία τους να ασχοληθούν με τα θέματα των δύο φύλων στην εργασία τους.

Η GAT πιστεύει ότι σε αυτό το στάδιο των εργασιών της (λαμβάνοντας υπόψιν και το φαινομενικά δύσκολο έργο των διαπραγματευτών) τα ζητήματα που εγείρει ξεπερνούν το πεδίο της αίθουσας των διαπραγματεύσεων και αφορούν τη συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού της Κύπρου. Για το σκοπό αυτό, επιδιώκει να δημιουργήσει συμμαχίες με άτομα και οργανώσεις ένθεν και ένθεν της διαχωριστικής γραμμής, για να διασφαλιστεί η ενσωμάτωση της ισότητας μεταξύ των φύλων σε όλα τα επίπεδα της ειρηνευτικής προσπάθειας, τόσο πριν

όσο και μετά από την υπογραφή της συμφωνίας. Η GAT στοχεύει με τον τρόπο αυτό (1) στην ενδυνάμωση γυναικών που προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά στρώματα μέσα από την ευαισθητοποίησή τους σχετικά με τις ανάγκες τους, τα δικαιώματα, τις προτεραιότητες και τις ανησυχίες τους, (2) στην εξεύρεση κοινών σημείων σε μία γυναικεία ατζέντα για την ειρήνη και τη συμφιλίωση, και (3) στη σύνδεση, σε επίπεδο βάσης, με άλλες γυναικείες οργανώσεις και με μια ευρύτερη κοινότητα με την κινητοποίηση στο πλαίσιο μιας προοπτικής για την «ειρήνη και το κοινωνικό φύλο», και (4) τη συνεργασία για τα θέματα των γυναικών με άλλους οργανισμούς σε τοπικό ή διεθνές επίπεδο.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ GAT ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Η GAT πιστεύει ότι «η ουδετερότητα ή οι αντικειμενικοί όροι στα επίσημα έγγραφα», ειδικά στα κρατικά έγγραφα, υπονοούν μια ανδροκρατική προσέγγιση και ότι οι γυναίκες στερούνται την ευκαιρία να εκφράσουν τις ανάγκες, τις απόψεις και τις αντιλήψεις τους σχετικά με το περιεχόμενο και τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στα εν λόγω έγγραφα, είτε πρόκειται για μια ειρηνευτική συμφωνία είτε για ένα νέο σύνταγμα. Για να διορθώσει αυτήν την κατάσταση, το ψήφισμα 1325 για τις γυναίκες, την ειρήνη και την ασφάλεια (2000) καλεί τα κράτη-μέλη να συμπεριλάβουν τις προοπτικές και τη συμβολή των γυναικών, τόσο στην ειρηνευτική διαδικασία όσο και στην επίλυση των συγκρούσεων. Στο πλαίσιο αυτό, η GAT υπέβαλε τις ακόλουθες συστάσεις, οι οποίες βασίζονται στις βασικές αρχές της ισότητας των φύλων που αφορούν στη δημιουργία και στην οργάνωση των κρατικών δομών στα πλαίσια του οραματιζόμενου ομοσπονδιακού κράτους.

ΜΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ

1. Το Σύνταγμα της Ενωμένης Ομοσπονδίας Κύπρου πρέπει να παρέχει ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες για τους άνδρες και τις γυναίκες, και πρέπει να χρησιμοποιεί σαφή και άμεση γλώσσα που απαγορεύει κάθε μορφή διάκρισης. Έτσι, το Σύνταγμα τόσο στο προοίμιο του όσο και στα επιμέρους άρθρα πρέπει να περιλαμβάνει συγκεκριμένα κείμενα σχετικά με την ισότητα των φύλων και την θέσπιση ειδικών προσωρινών μέτρων με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων.
2. Το Σύνταγμα πρέπει να απαγορεύει κάθε είδους άμεση και/ή έμμεση διάκριση με βάση το κοινωνικό φύλο, το βιολογικό φύλο, τη μητρότητα, τη γονική άδεια, την οικογενειακή κατάσταση, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, καθώς και την ηλικία, τη γέννηση και τη συνείδηση, τη γλώσσα, τη θρησκεία, την εθνοτική ή κοινωνική καταγωγή, το χρώμα, την αναπηρία, την ιδεολογία και τον πολιτισμό. Το Σύνταγμα πρέπει να διασφαλίσει την εφαρμογή όλων των διατάξεων που περιέχονται στη Συνθήκη της Λισαβόνας και στις σχετικές Οδηγίες της ΕΕ για θέματα σχετικά με την αποδεικτική βαρύτητα σε περιπτώσεις διακρίσεων, αλλά και για θέματα που αφορούν στην απασχόληση, την ίση αμοιβή, την κοινωνική ασφάλιση, την επαγγελματική κοινωνική ασφάλιση και την αυτο-απασχόληση.

ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΥΛΟ

3. Τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες δεν πρέπει να περιορίζονται για λόγους γενικώς παραδεκτής ηθικής ή επειδή προσβάλλουν τα δημόσια ήθη. Όλες οι γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων όσων ασχολούνται με τα οικιακά, πρέπει να έχουν δικαιώματα και ωφελήματα υγείας και κοινωνικής ασφάλισης. Τα σωματικά, σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα των γυναικών πρέπει να διασφαλίζονται.
4. Η διατύπωση του συνολικού διακανονισμού πρέπει να είναι ευαίσθητη σε ζητήματα κοινωνικού φύλου και πρέπει να αποφευχθούν στερεότυπα όπως η έμφαση στον έμφυλο ρόλο της γυναίκας στο πλαίσιο της οικογένειας, η μητρότητα ή η ανάγκη ύπαρξης μιας πατερναλιστικής προστασίας.
5. Στο Σύνταγμα πρέπει να δηλώνεται ότι το ίδιο το κράτος δεσμεύεται να εξασφαλίσει την ουσιαστική εφαρμογή της ισότητας των φύλων σε όλους τους τομείς, λαμβάνοντας όλα τα απαραίτητα νομικά και θεσμικά, προσωρινά και ειδικά μέτρα (όπως είναι οι ποσοστώσεις ή η θετική διάκριση) για την επίτευξη μιας πραγματικής ισότητας. Τα μέτρα αυτά δεν θα πρέπει να εκλαμβάνονται ως διάκριση ή ως μέτρα που αντικρούουν την αρχή της ισότητας.

ΘΕΣΜΟΙ

6. Πρέπει να διασφαλίζεται η ίση κατανομή των θέσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών στο υπουργικό συμβούλιο, το ομοσπονδιακό κοινοβούλιο και τα επί μέρους ομόσπονδα κοινοβούλια και τις τοπικές κυβερνήσεις μέσω προσωρινών ειδικών μέτρων που θα περιλαμβάνονται στο Σύνταγμα. Επίσης πρέπει να υπάρξει ρητή δέσμευση των δύο πλευρών πως οι εν λόγω πρωτοβουλίες θα συμπεριληφθούν στη νομοθετική ατζέντα μιας Ενωμένης Ομόσπονδης Κύπρου.
7. Πρέπει να διασφαλισθεί η έμφυλη ισορροπία σε όλα τα δημόσια όργανα λήψης αποφάσεων και συγκεκριμένα (μεταξύ άλλων) στο Ανώτατο Δικαστήριο, στην Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας και στις ανεξάρτητες υπηρεσίες. Πρέπει να εξασφαλισθούν δύο έδρες στο Ανώτατο Δικαστήριο για γυναίκες και από τις δύο κοινότητες καθώς επίσης και οι μισές θέσεις επιτρόπων στην Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας και σε ανεξάρτητες υπηρεσίες.
8. Οι πολιτικοί και δημόσιοι θεσμοί πρέπει να καθιερώσουν μέτρα που να διασφαλίζουν την ισότητα των φύλων και την απαγόρευση των διακρίσεων όπως τη θέσπιση μηχανισμών για την ισότητα των φύλων, την εγκαθίδρυση κέντρων εστίασης σε θέματα κοινωνικού φύλου, την ύπαρξη ενός ειδικού υπουργείου ή συγκεκριμένου χαρτοφυλακίου μέσα σε κάποιο Υπουργείο, την ύπαρξη μιας κοινοβουλευτικής επιτροπής, ενός ειδικού γραφείου στο γραφείο του Επιτρόπου Διοικήσεως, και μιας ξεχωριστής μονάδας στα πλαίσια της ομοσπονδιακής αστυνομίας. Επίσης πρέπει να διασφαλίζεται ο αποτελεσματικός συντονισμός των ομοσπονδιακών φορέων και μεταξύ των ομοσπονδιακών και των επί μέρους ομόσπονδων κρατικών φορέων.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

9. Όλες οι διεθνείς και περιφερειακές συμβάσεις και συνθήκες⁹ που άπτονται των δικαιωμάτων των γυναικών συγκεκριμένα, καθώς και γενικότερα σχετικά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τα οποία εξασφαλίζουν την προστασία των γυναικών που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, μαζί με όλα τα πρωτόκολλα πρέπει να επικυρωθούν και ενσωματωθούν στο Σύνταγμα ώστε να αποτελέσουν τη βάση για την ανάπτυξη περαιτέρω νομοθεσίας.
10. Η νομοθεσία που σχετίζεται με κοινωνικά ζητήματα πρέπει να λαμβάνει υπόψιν τις υφιστάμενες διαφορές μεταξύ του ποινικού και του οικογενειακού κώδικα του κάθε ομόσπονδου κράτους και να διασφαλίσει την αντίστοιχη εναρμόνιση, με στόχο να μην έρχονται σε μειονεκτική θέση οι άνθρωποι της μίας κοινότητας έναντι των άλλων εξαιτίας συγκεκριμένων πολιτικών, νομοθεσιών και πρακτικών. Θα πρέπει να αναπτυχθεί μία εξειδικευμένη ομοσπονδιακή νομοθεσία για τη βία και την κακοποίηση λόγω φύλου (συμπεριλαμβανομένου του βιασμού εντός της σφαίρας του νοικοκυριού) και θα πρέπει να παρέχεται νομική βοήθεια για όλες τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που σχετίζονται με το κοινωνικό φύλο.

ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ

11. Οι γυναίκες θα πρέπει να έχουν ίσα δικαιώματα με τους άνδρες προκειμένου να αποκτήσουν, να διατηρήσουν ή να αλλάξουν την υπηκοότητά τους. Ο γάμος με αλλοδαπό ή η αλλαγή της ιθαγένειας του συζύγου κατά τη διάρκεια του γάμου δεν θα πρέπει να επιφέρει την αυτόματη αλλαγή της ιθαγένειας της συζύγου, να την καθιστά ανιθαγενή ή να της επιβάλλει την αναγκαστική αλλαγή της ιθαγένειάς της σύμφωνα με την ιθαγένεια του συζύγου. Οι γυναίκες πρέπει να έχουν ίσα δικαιώματα με τους άνδρες σε σχέση με την ιθαγένεια των παιδιών τους. Τα κριτήρια σχετικά με την ιθαγένεια που θα υιοθετήσει κάθε ομόσπονδο κράτος δεν πρέπει να αποκλείουν την ιθαγένεια του άλλου ομόσπονδου κράτους.

⁹ Στις συμβάσεις και τις συνθήκες αυτές συμπεριλαμβάνονται (χωρίς να περιορίζονται σε αυτές): η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW), η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία των δικαιωμάτων όλων των μεταναστών εργαζομένων και των μελών των οικογενειών τους, η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, το Πλαίσιο Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Κοινωνική και Ιατρική βοήθεια, ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτισμικά Δικαιώματα, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας και η Σύμβαση της UNESCO για τις διακρίσεις στην Εκπαίδευση. Θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνονται όλα τα σχετικά έγγραφα του ΟΗΕ από τις Διεθνείς Δεκαετίες των Γυναικών, ειδικά το σχέδιο δράσης του Πεκίνου (1995).

12. Όσον αφορά την εμπορία ανθρώπων, θα πρέπει να αναπτυχθεί ομοσπονδιακή επάρκεια στα πλαίσια της νομοθεσίας και των μηχανισμών που αφορούν στην ιθαγένεια, τη μετανάστευση, την αποδημία και το άσυλο σύμφωνα με τις διεθνείς βέλτιστες πρακτικές και το ευρωπαϊκό κεκτημένο. Θα πρέπει επίσης να δημιουργηθεί μία ομοσπονδιακή ομάδα δράσης που να ασχολείται με θέματα εμπορίας ανθρώπων, και στην οποία οι γυναίκες θα έχουν εκπροσώπηση σε όλα τα επίπεδα. Πρέπει να θεσμοθετηθεί νομοθεσία που να ποινικοποιεί τους διακινητές ανθρώπων και όχι τα θύματα. Η αναγνώριση ενός ατόμου ως θύματος εμπορίας ανθρώπων δεν θα πρέπει να συνδέεται με τη βούληση ή μη του θύματος να καταθέσει εναντίον των διακινητών.
13. Η νομοθεσία σχετικά με τους μετανάστες, τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο θα πρέπει να διασφαλίζει και τα δικαιώματα των γυναικών και των παιδιών και να συνάδει με το σχετικό διεθνές δίκαιο και τις τοπικές συμβάσεις και συνθήκες.

ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΓΑΤ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Μία φεμινιστική θέση για την κατανομή της κυβερνητικής εξουσίας

Ο όρος «κατανομή της εξουσίας» απηχεί όλα τα στερεότυπα για τους έμφυλους ρόλους στις διαδικασίες ειρήνευσης. Διαισθητικά νοείται ως ένας διαχρονικά ανδρικός τομέας. Ο όρος «εξουσία» τείνει να σηματοδοτεί ένα πεδίο για το οποίο οι γυναίκες δεν θα πρέπει να ενδιαφέρονται - και πράγματι οι περισσότερες «καλές» γυναίκες δεν ενδιαφέρονται. Βέβαια ο όρος «κατανομή», νοούμενος ως μοίρασμα, εμπεριέχει μία πιο οικεία, «σπιτική» χροιά. Στη συγκεκριμένη φράση όμως («κατανομή εξουσίας») τείνει να εξαλειφθεί από τη δύναμη που περικλείει ο όρος «εξουσία» και τελικά λειτουργεί ως ένα στήριγμα που προσδίδει στην «εξουσία» μια επιπρόσθετη τεχνική έννοια. Το ζήτημα της «κατανομής της εξουσίας» τείνει έτσι να γίνει κατανοητό ως ένα τεχνικό θέμα που αφορά τους αριθμούς στην κατανομή των εδρών στην κυβέρνηση και τους κρατικούς οργανισμούς και τη διακρίβωση της ψήφου του κάθε πολίτη. Και τα δύο μαζί, δηλ. η διακυβέρνηση και η κατανομή της εξουσίας, βρίσκουν απήχηση μάλλον στους πολιτικούς, η συντριπτική πλειοψηφία των οποίων είναι άνδρες, που προτείνουν και απορρίπτουν σχέδια στάθμισης στις ψήφους, τα υπουργεία, και τους κρατικούς θεσμούς.

Οι συστάσεις της ΓΑΤ για τη διακυβέρνηση και τον καταμερισμό της εξουσίας υιοθετούν μία διαφορετική προσέγγιση. Όταν ο πιο πρόσφατος γύρος διαπραγματεύσεων, το 2009, βρισκόταν στην αποκορύφωσή του, η ΓΑΤ συνειδητοποίησε πως αν τα πράγματα πήγαιναν καλά θα μπορούσαμε να ολοκληρώσουμε με επιτυχία τις διαπραγματεύσεις και να έχουμε ένα λαμπρό νέο ειρηνικό κράτος που θα εξυπηρετούσε κυρίως τις δύο ανδρικές εθνοτικές ομάδες. Και αν τα πράγματα δεν πήγαιναν τόσο καλά, θα συνεχίζαμε να έχουμε δύο κρατικές δομές, η καθεμία από τις οποίες θα φρόντιζε κυρίως για τους «δικούς της» άνδρες (δομές που ορίζονται όχι μόνο υπό την εθνοτική έννοια). Και οι δύο αυτές πιθανές εκβάσεις θα ήταν εις βάρος όλων εκείνων των ομάδων που δεν συμπεριλαμβάνονται στον «εθνικό» διχασμό. Οι

γυναίκες, που αποτελούν το 49% του πληθυσμού της Κύπρου¹⁰, είναι η προφανής ομάδα που βρίσκεται σε μειονεκτική θέση εξαιτίας της αποκλειστικής εστίασης στην εθνοτική διαίρεση. Η εκπροσώπηση των γυναικών στην κυβέρνηση ήταν ελάχιστη από την πρώτη στιγμή της ύπαρξης σύγχρονου κράτους στην Κύπρο. Και οι τρόποι με τους οποίους οι ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις έχουν δομηθεί απειλούν να διαιωνίσουν αυτή την κατάσταση και στο μελλοντικό κράτος. Βασική ανησυχία της GAT, προκειμένου οι πρώτες αυτές συστάσεις να προωθηθούν, είναι να επανατοποθετηθεί η ερμηνεία της «κατανομής της εξουσίας» μέσα σε ένα πιο πλουραλιστικό πλαίσιο δημοκρατικών δικαιωμάτων. Και ενώ τα δικαιώματα των γυναικών είναι στο επίκεντρο αυτής της προσπάθειας, δεν αποτελούν ωστόσο τη μοναδική ανησυχία. Συμπεριλαμβάνουν επίσης τα δικαιώματα των σεξουαλικών μειονοτήτων και των μεταναστών, καθώς και των παιδιών, των νέων και των ηλικιωμένων.

Σε ένα πλαίσιο όπου «το κυπριακό πρόβλημα» παρουσιάζεται ως «επείγον» και οτιδήποτε άλλο ως «δευτερεύον» και επειδή το «κυπριακό πρόβλημα», παρά το γεγονός πως συνεχίζει να υφίσταται εδώ και τρεις γενιές, πιθανότατα θα επιλυθεί νωρίτερα από το πρόβλημα της ανισότητας των δύο φύλων, οι γυναίκες μαζί με άλλες κοινωνικές ομάδες έχουν ενδιαφέρον για τη διατύπωση του Συντάγματος, το οργανόγραμμα της κυβέρνησης, το σχεδιασμό των δικαστηρίων, τη δημιουργία της αστυνομίας και ούτω καθεξής. Οι συστάσεις που διατυπώνονται από τη GAT σκιαγραφούν απλώς τα ελάχιστα από όσα πλέον προωθούνται για την ισότητα των φύλων σε όλο τον κόσμο. Χρησιμοποιούν πρωτίστως ως μια υπενθύμιση πως η «κατανομή» δεν θα πρέπει να αφορά αποκλειστικά τις εθνοτικές αναλογίες, αλλά και τις έμφυλες. Και ότι θα πρέπει να ενταχθεί στο στόχο όχι ενός συμβιβασμού έναντι κάποιας ιδεώδους αυτονομίας, αλλά της υποχρέωσης της συνοχής, της συνεργασίας, και της ένταξης - όλα τα απαραίτητα στοιχεία της συμμετοχικής δημοκρατίας.

Σύνταγμα και Κρατικοί Οργανισμοί

Ενώ τα συντάγματα και στις δύο πλευρές βρῖθουν «ειδικών προσωρινών μέτρων» που εξυπηρετούν το σκοπό του περιορισμού των δικαιωμάτων, ένα μελλοντικό σύνταγμα πρέπει να εκπληρώσει την υπόσχεση της συμπεριληψης όλων. Το σώμα των πολιτών που θα κληθεί να υποστηρίξει το μελλοντικό σύνταγμα ως δικό του, πρέπει να αναγνωρίζει ξεκάθαρα τον εαυτό του μέσα σε αυτό. Οι γυναίκες, που αποτελούν το μισό πληθυσμό, πρέπει να αναγνωριστούν ως η πλειοψηφία που μέχρι τώρα της είχε επιβληθεί πολιτική σιωπή και που από εδώ και πέρα θα πρέπει να της αναγνωρισθεί κατηγορηματικά η πρόσβαση στο «Νόμο».

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η GAT συστήνει τη συμπεριληψη στο Σύνταγμα ενός κειμένου για την ισότητα των φύλων. Ενός νομικού κειμένου που θα είναι όσο το δυνατό λιγότερο ευάλωτο σε «έκτακτα μέτρα» και νομοθεσία «ανάγκης» που θα μπορούσε να αναιρέσει

¹⁰ Αναζήτηση στον ιστότοπο: <http://www.worldbank.org> (τελευταία πρόσβαση στις 2 Νοεμβρίου 2012).

τα κεκτημένα δικαιώματα (τέτοια αναίρεση θα ήταν ευκολότερη μέσα από τη μετατώπιση των ανησυχιών για θέματα φύλου σε άλλα νομικά όργανα). Η ισότητα των φύλων πρέπει να διαφυλάσσεται στα ίδια τα θεμέλια του κράτους.

Η ισότητα των φύλων δεν επιτυγχάνεται αποκλειστικά μέσα από τον άξονα άνδρας – γυναίκα, αλλά μέσα από την απαγόρευση των διακρίσεων που αγγίζουν πολλές πτυχές της ταυτότητας. Η GAT αντλεί παραδείγματα συνταγματικών διατάξεων ενάντια σε άλλες διακρίσεις, προκειμένου να διαπιστώσει το εύρος της ανισότητας που αφορά αυτές καθεαυτές τις έμφυλες ταυτότητες (κοινωνικό φύλο, βιολογικό φύλο, μητρότητα, γονική άδεια, οικογενειακή κατάσταση, σεξουαλικές προτιμήσεις) αλλά και πέρα από αυτές, μέσα από άλλα χαρακτηριστικά τα οποία ενδέχεται να διαιωνίσουν διακρίσεις με βάση το κοινωνικό φύλο (ηλικία, γέννηση και συνείδηση, γλώσσα, θρησκεία, εθνοτική ή κοινωνική καταγωγή, χρώμα, αναπηρία, ιδεολογία, κουλτούρα). Οι πατριαρχικές αντιλήψεις σχετικά με τις πολλαπλές γυναικείες ταυτότητες έχουν επιπτώσεις στις ευκαιρίες εύρεσης εργασίας, στο μισθό, την κοινωνική ασφάλεια, την ασφάλιση και την αυτοαπασχόληση. Η GAT, αναγνωρίζοντας αυτό το γεγονός, προτείνει την ίδρυση ενός κρατικού μηχανισμού που θα προβλέπεται από το Σύνταγμα, ο οποίος θα διαχειρίζεται θέματα διακρίσεων με ευαισθησία στο θέμα του κοινωνικού φύλου. Συχνά, η υπεροχή των πατριαρχικών αντιλήψεων επιδρά στην ερμηνεία του «βάρους της απόδειξης» και με τον τρόπο αυτό φέρνει σε μειονεκτική θέση εκείνους που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη μια τέτοια νομοθεσία. Το βάρος της απόδειξης αφορά κυρίως τις εισαγγελικές αρχές και εναπόκειται στη δίωξη να αποδείξει πως ο κατηγορούμενος είναι ένοχος. Σε περιπτώσεις όπου ένα θύμα κατηγορεί κάποιον για διάκριση, ο κατηγορούμενος θα πρέπει να είναι αυτός που θα αποδείξει πως δεν υπήρξε διάκριση. Δεν θα πρέπει το θύμα (που κινεί τη δίωξη) να είναι εκείνο που θα αποδείξει πως ο κατηγορούμενος είναι ένοχος. Αυτό το είδος νομικής μέριμνας λειτουργεί καταλυτικά για την εξάλειψη των διακρίσεων στο πλαίσιο της κοινωνίας και έχει αποδειχθεί πως αποτελεί μία αποτελεσματική οδό προς την πρόοδο. Για το λόγο αυτό ο μηχανισμός θα πρέπει να έχει την απαραίτητη ισχύ ώστε να είναι αποτελεσματικός στην εξάλειψη των διακρίσεων στο ομοσπονδιακό κράτος. Δεδομένου ότι έχει αποδειχθεί, μέσα από την κυπριακή διένεξη, πως τέτοιες διακρίσεις μπορούν να ανατρέψουν το ίδιο το κράτος είναι σημαντικό να αντιμετωπισθεί το ζήτημα των διακρίσεων ως ζήτημα συνταγματικής προτεραιότητας και όχι σαν ένα δευτερεύον θέμα. Επίσης θα πρέπει να επικυρωθούν και να ενταχθούν στο Σύνταγμα μια σειρά από Ευρωπαϊκές, τοπικές και διεθνείς συνθήκες και πρωτόκολλα σχετικά με τα δικαιώματα των γυναικών αλλά και γενικότερα με τα ανθρώπινα δικαιώματα που διασαλίζουν τη προστασία των γυναικών που βρίσκονται σε ευάλωτη θέση.

Η μέχρι τώρα εφαρμογή των ειδικών μέτρων που δημιουργούσε διχασμό και αποκλεισμούς πρέπει να αλλάξει ριζικά μέσα από ένα Σύνταγμα που θα δεσμεύει το κράτος να εξασφαλίζει την πραγματική εφαρμογή της ισότητας των φύλων. Οι θέσεις του υπουργικού συμβουλίου, οι τοπικές κυβερνητικές θέσεις και οι βουλευτικές έδρες θα πρέπει να κατανεμηθούν όχι μόνο με βάση εθνοτικά κριτήρια αλλά και με βάση το κοινωνικό φύλο. Η κατανομή θέσεων με βάση το κοινωνικό φύλο δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ως ένα αρνητικά φορτισμένο μέτρο «θετικής διάκρισης» υπέρ των γυναικών, που σε διαφορετική περίπτωση δεν θα δικαιούνταν

να καταλάβουν αυτές τις θέσεις. Αντιθέτως, η κατανομή των θέσεων με βάση τις ποσοστώσεις των δύο φύλων πρέπει να θεωρηθεί ως ένα μέτρο που έρχεται να θεραπεύσει ιστορικές ανισορροπίες ως προς την κατανομή της εξουσίας. Αυτή η πρόταση έχει ιδιαίτερη σημασία για την Κύπρο, όπου οι εθνοτικές ποσοστώσεις έχουν κανονικοποιηθεί στη δημόσια αντίληψη, αποκλείοντας όλα τα άλλα είδη ποσοστώσεων. Η περίοδος για την οποία οι εν λόγω ποσοστώσεις θα πρέπει να διατηρηθούν πρέπει να αξιολογείται σε τακτά χρονικά διαστήματα με σκοπό να διατηρηθεί αποτελεσματική εκπροσώπηση των γυναικών ακόμη κι αφότου οι ποσοστώσεις καταργηθούν. Τα κοινωνικά στερεότυπα πρέπει να εκτοπιστούν προκειμένου να πραγματοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους οι γυναίκες και οι υπόλοιπες υποεκπροσωπούμενες ομάδες. Το Ανώτατο Δικαστήριο, η Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας και τα ανεξάρτητα γραφεία αποτελούν θέσεις εξουσίας στις οποίες θα πρέπει να έχουν θέση οι ομάδες που υποεκπροσωπούνται. Την ίδια στιγμή, η αποτελεσματικότητα των συστημάτων ποσόστωσης πρέπει να αξιολογείται από εξειδικευμένους φορείς. Στην προσπάθεια για την εξάλειψη αυτών των στερεοτύπων, ο συντονισμός των φορέων εντός και μεταξύ των ομοσπονδιακών οντοτήτων είναι ζωτικής σημασίας.

Γλώσσα

Όπως η «κατανομή της εξουσίας» κατέληξε να αποτελεί ανδρικό ζήτημα, έτσι και η γλώσσα όλων των ειρηνευτικών συμφωνιών και των κρατικών εγγράφων, για τους ίδιους λόγους, πρέπει να ανατρέψει τις παραδοχές που ενσωματώνονται στις λέξεις που αφορούν τους ανδρικούς και τους γυναικείους κοινωνικούς ρόλους. Τέτοιες λέξεις είναι η «ηθική», η «τιμή», η «ιδιοκτησία», η «προστασία», η «τάξη», ο «ρόλος», ενώ κάποιες συγκεκριμένες περιγραφές του γονεϊκού ρόλου, του νοικοκυριού και της διάκρισης μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου αποτελούν ναρκοπέδιο που αποδυναμώνει την εμπρόθετη δράση των γυναικών. Επομένως η διατύπωση των όρων μιας ειρηνευτικής συμφωνίας δεν είναι απλώς ζήτημα σημειολογίας, αλλά ζήτημα ουσίας. Πρέπει να θεωρηθεί κάτω από το πρίσμα της γενικότερης προσπάθειας δημιουργίας μιας κοινωνίας που θα είναι πιο δίκαιη και λιγότερο προκατειλημμένη, όπου η ισότητα θα είναι βαθιά ριζωμένη στη συλλογική συνείδηση. Το κλειδί προκειμένου να γίνει αυτό είναι η ανατροπή της ιστορικά ριζωμένης αντίληψης της γυναίκας ως θύματος, ως συμβόλου της εθνικιστικής τάξης που είναι αναπόσπαστο κομμάτι του ιδιωτικού χώρου αλλά όχι της δημόσιας ζωής.

Ένα συγκεκριμένο παράδειγμα είναι ο περιορισμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, συχνά για λόγους γενικής ηθικής ή δημοσίας αιδούς. Τέτοιου τύπου περιορισμοί πρέπει να εκλείψουν. Οι οικιακοί ρόλοι θα πρέπει να αναγνωρίζονται ανεξαρτήτως φύλου μέσα από την πρόσβαση σε κοινωνικά δικαιώματα και παροχές. Τα δικαιώματα στην Υγεία συχνά επηρεάζονται από τις ανισότητες των φύλων που αποτυγχάνουν να στοχεύσουν την υγεία των γυναικών. Τέτοιες ανισορροπίες πρέπει να αντιμετωπιστούν από τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας. Τα σωματικά, σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα αποτελούν ένα συγκεκριμένο τομέα ενδιαφέροντος σε αυτό το πλαίσιο, όπου η έρευνα έχει αποδείξει ότι

τα όποια δικαιώματα έχουν αναγνωρισθεί στις γυναίκες σε αυτά τα θέματα δόθηκαν ως απόρροια εθνικιστικών ανησυχιών¹¹. Επιπλέον, καθώς προερχόμαστε από μία εθνικιστική κουλτούρα σύγκρουσης, θα ήταν κρίσιμης σημασίας να αποφευχθεί η «θηλυκοποίηση» του πόνου και του μαρτυρίου και να αντιμετωπισθεί το ψυχολογικό τραύμα και ο πόνος ως ένα έμφυλο φαινόμενο που επηρέασε τόσο τις γυναίκες όσο και τους άνδρες. Επίσης, θα πρέπει να δημιουργηθούν μηχανισμοί για την αντιμετώπιση τέτοιων ζητημάτων που αφορούν στα ανθρωπina δικαιώματα και θα πρέπει να απασχολούν επίσης τους κρατικούς οργανισμούς.

Συνοπτικά, η γλώσσα της συμφωνίας θα πρέπει να επιτρέπει την αλλαγή προτύπου ως προς τη θέση των γυναικών στην κυπριακή κοινωνία. Προς επίρρωση αυτού, θα πρέπει να διασφαλισθεί η ισότιμη πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τις γυναίκες και στα δύο ομόσπονδα μέρη. Έτσι, η νομοθεσία πρέπει να εξετάσει τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ του ποινικού και του οικογενειακού κώδικα στις δύο συνιστώσες πολιτείες και στις κοινότητες. Τα δικαιώματα των γυναικών πρέπει να διασφαλίζονται σε όλη την επικράτεια της Κύπρου και όχι να καθορίζονται από το πού βρίσκεται η κάθε γυναίκα. Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να εξασφαλιστεί αυτό είναι η αντιμετώπιση της έμφυλης βίας και της κακοποίησης σε ομοσπονδιακό νομοθετικό επίπεδο και η παροχή νομικής βοήθειας σε κάθε περίπτωση παραβίασης των ανθρωπινων δικαιωμάτων που σχετίζεται με το κοινωνικό φύλο.

Ιθαγένεια

Η προσέγγιση για την ιθαγένεια πρέπει να αφήσει πίσω της μια για πάντα την αντιμετώπιση των γυναικών ως περιουσίας των ανδρών. Μια τέτοια προσέγγιση υπονοείται για παράδειγμα στο άρθρο περί ιθαγένειας του Συντάγματος του 1960, όπου αναφέρεται ότι «η σύζυγος ανήκει στην κοινότητα του συζύγου». Οι προσεγγίσεις αυτές αντιβαίνουν σε διεθνείς συμβάσεις και υπονομεύουν σοβαρά τα ατομικά δικαιώματα και ειδικότερα τα δικαιώματα των γυναικών. Μια νέα προσέγγιση για την ιθαγένεια θα πρέπει να αναγνωρίζει την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών στην απόκτηση, την αλλαγή ή τη διατήρηση της ιθαγένειας. Η απώλεια της ιθαγένειας είτε μέσω του γάμου είτε εξαιτίας της υπαγωγής στην κατάσταση του άπατρι είναι τόσο απαράδεκτη σε μια δημοκρατική πολιτεία όσο και η βίαιη ή αυτόματη αλλαγή της ιθαγένειας. Αυτό θα πρέπει να ισχύει όχι μόνο για την ιθαγένεια, αλλά και για την ένταξη στις κοινότητες ή τα ομόσπονδα κράτη, όπου το κριτήριο του γάμου σαφώς εμπεριέχει διακρίσεις με βάση το κοινωνικό φύλο. Μια ξεχωριστή σειρά συστάσεων για την ιθαγένεια αναφέρεται εις βάθος στις επιπτώσεις αυτού του ζητήματος.

Γενικότερα, η ιθαγένεια δεν πρέπει να γίνεται αντιληπτή μέσα σε ένα εθνικιστικό πλαίσιο αποκλεισμού, αλλά ως όχημα για την ενίσχυση του πλουραλισμού και της κοινωνικής δικαιο-

¹¹ Βλ. Myria Vassiliadou (2002), "The Patriarchal and National Struggles of Cypriot Women within a European Context", *European Journal of Women's Studies* 9(4): 459-482.

σύνης. Αυτό σημαίνει, επίσης, πως πρέπει να αντιμετωπισθούν οι ανάγκες όσων βρίσκονται σε μειονεκτική και ευάλωτη θέση πέρα από το χώρο χορήγησης της ιθαγένειας. Εξέχοντα παραδείγματα για αυτήν την κατηγορία αποτελούν οι μετανάστριες, οι γυναίκες που είναι πρόσφυγες ή που ζητούν άσυλο και τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, των οποίων τα δικαιώματα πρέπει να διασφαλίζονται μέσω των νόμων και μέσα από αποτελεσματικούς μηχανισμούς και διαδικασίες.

Συμπέρασμα

Η GAT οραματίζεται πως η ενσωμάτωση της διάστασης του κοινωνικού φύλου τόσο στις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις (και την εφαρμογή μιας συμφωνίας) όσο και στις προσπάθειες εκτός του επίσημου πλαισίου των διαπραγματεύσεων, θα συμβάλει σε μια διαφορετική κατανόηση των προβλημάτων που ταλανίζουν το νησί εδώ και δεκαετίες. Τα προβλήματα αυτά δεν προέκυψαν αποκλειστικά και μόνο από μια εθνικιστική πολιτική και ξένες επεμβάσεις, αλλά και από ένα κοινωνικό και πατριαρχικό καθεστώς. Κάτω από αυτό το πρίσμα, η «Κύπρος» θα μπορούσε να αρχίσει σιγά-σιγά να μοιάζει με ένα διαφορετικό τόπο, έναν τόπο που δεν θα χαρακτηρίζεται αποκλειστικά από τις συγκρούσεις, τον πόλεμο και την τραυματική εμπειρία, έναν τόπο όπου θα μπορούμε να φανταστούμε το μέλλον παραγωγικά και να το κτίσουμε σε γερές βάσεις. Αυτό θα έπρεπε να σημαίνει μία φεμινιστική (νοούμενη χωρίς αποκλεισμό των ανδρών) «κατανομή της εξουσίας». Η GAT οραματίζεται μια Κύπρο, όπου τόσο οι ανδρικές όσο και οι γυναικείες εμπειρίες (χωρίς να ομογενοποιούνται οι κοινωνικές κατηγορίες «άνδρας» και «γυναίκα»), τα ταλέντα και τα δικαιώματα θα πραγματώνονται προς όφελος του συνόλου της πολιτείας.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΑΤ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

Οι παρακάτω συστάσεις αφορούν ζητήματα έμφυλων δικαιωμάτων επί θεμάτων ιθαγένειας.

ΑΡΧΕΣ

1. Θα πρέπει να υπάρχει πρόσβαση στα δικαιώματα στην ιθαγένεια χωρίς διακρίσεις σε κανένα επίπεδο, συμπεριλαμβανομένου και του φύλου.
2. Πρέπει να διασφαλισθεί η λήψη μέτρων που θα εξασφαλίζουν πως η ιθαγένεια στην πράξη θα βασίζεται σε ίσες ευκαιρίες συμμετοχής σε όλους τους τομείς της ζωής, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος των γυναικών να δράσουν προς την κατεύθυνση της διόρθωσης των ανισοροπιών που δημιουργήθηκαν ιστορικά ή εξαιτίας της παράδοσης ή των εθίμων.

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ

3. Τα δικαιώματα στην ιθαγένεια δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ένα ενιαίο σύνολο. Θα πρέπει να παρέχεται η μεταφορά των δικαιωμάτων μεταξύ των δύο συνιστώσων πολιτειών και μια σειρά από διαφορετικές κατηγορίες δικαιωμάτων θα πρέπει να είναι προσβάσιμες και στα δύο κράτη χωρίς αποκλεισμούς (π.χ. η χορήγηση πολιτικών δικαιωμάτων σε μια συνιστώσα πολιτεία δεν θα πρέπει να αποκλείει πρόσβαση στα πολιτισμικά δικαιώματα στην άλλη). Θα πρέπει να αναγνωρίζεται το δικαίωμα στην επιλογή ως προς την εξάσκηση καθενός από αυτά τα δικαιώματα.
4. Θα πρέπει να ενσωματωθούν προβλέψεις στη νομοθεσία ώστε να επιτρέπεται στους ανήλικους να απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα και στα δύο κράτη.

ΜΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ

5. Η ιθαγένεια δεν θα πρέπει να γίνεται αντιληπτή επί μιας εθνικιστικής εταιρο-κανονιστικής βάσης και δεν θα πρέπει να διαμορφωθεί με βάση την άσκηση στρατιωτικής βίας.
6. Οι διακρίσεις σε όλα τα επίπεδα (στη βάση της εθνότητας, της φυλής, της τάξης, της ηλικίας, της σεξουαλικότητας, της κατάστασης εγκυμοσύνης, της οικογενειακής κατάστασης, της γλώσσας, των πολιτικών πεποιθήσεων ή της ιδεολογίας, της θρησκείας, της κουλτούρας, των φυσικών και διανοητικών ικανοτήτων και του τόπου γέννησης) θα πρέπει να ποινικοποιούνται και στα δύο κράτη αλλά και σε ομοσπονδιακό επίπεδο στο πλαίσιο τόσο του αστικού όσο και του στρατιωτικού δικαίου.

7. Η προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών και των παιδιών και τα δικαιώματα των σεξουαλικών μειονοτήτων και των ηλικιωμένων θα πρέπει να διασφαλίζονται εξίσου και στα δύο ομόσπονδα κράτη αλλά και σε ομοσπονδιακό επίπεδο.
8. Θα πρέπει να είναι εγγυημένη, σε καθένα από τις δύο συνιστώσες πολιτείες, η προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων (τα πολιτισμικά, τα κοινωνικά δικαιώματα καθώς και τα δικαιώματα στην εκπαίδευση).
9. Θα πρέπει να δημιουργηθούν κατάλληλοι μηχανισμοί παρακολούθησης με σκοπό την διερεύνηση των περιπτώσεων παραβίασης της νομοθεσίας ενάντια στις διακρίσεις στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και σε κάθε άλλο δημόσιο μηχανισμό ενημέρωσης (συμπεριλαμβανομένων των κοινοβουλευτικών συζητήσεων και λόγων).

ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΜΦΥΛΗΣ ΔΙΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΟΙ

10. Θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε όλα τα επίπεδα και θα πρέπει να δημιουργηθούν μηχανισμοί που θα διασφαλίζουν πως η διαδικασία αυτή ασκείται ενεργά.
11. Οργανισμοί σχετικοί με τα κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα (π.χ. το γραφείο του Διαμεσολαβητή, οι συντεχνίες, οργανισμοί που ασχολούνται με θέματα ισότητας, οργανισμοί που είναι υπεύθυνοι για την παρακολούθηση της προόδου) θα πρέπει να διασφαλίζουν εξίσου την προστασία και στις δύο συνιστώσες πολιτείες.
12. Οργανισμοί σχετικοί με ζητήματα ισότητας θα πρέπει να στελεχώνονται από επαγγελματίες ειδικούς σε θέματα κοινωνικού φύλου και της συσχέτισής του με άλλους τομείς της ταυτότητας. Στη νομοθεσία θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται η μέριμνα για την συνεχιζόμενη σχετική εκπαίδευση.
13. Σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, και στις δύο πολιτείες, θα πρέπει να περιλαμβάνεται η ενημέρωση για ζητήματα κοινωνικού φύλου, ιατρικά θέματα που έχουν σχέση με την αναπαραγωγή και ο πολιτισμικός πλουραλισμός, συμπεριλαμβανομένης της καθιέρωσης και των δύο γλωσσών στο εκπαιδευτικό σύστημα και της κάθαρσης της γλώσσας από όρους που συνιστούν διάκριση και αναφορές που υποκινούν το μίσος.
14. Η προστασία της υγείας θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει τη γυναικεία υγεία και να είναι διασφαλισμένη για τις γυναίκες εκείνες που βρίσκονται σε καθεστώς φτώχειας.
15. Στη νομοθεσία θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται πρόνοιες που εξασφαλίζουν την προστασία όλων από κάθε μορφή βίας που σχετίζεται με το κοινωνικό φύλο.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

16. Θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στον αστικό κώδικα πρόνοιες που λαμβάνουν υπόψη την παράμετρο του κοινωνικού φύλου σε θέματα γάμου, διαζυγίου και κηδεμονίας καθώς και στη νομοθεσία που αφορά στα αναπαραγωγικά δικαιώματα και στις δύο συνιστώσες πολιτείες.

17. Θα πρέπει να καταπολεμηθεί η ενδοοικογενειακή βία (συμπεριλαμβανομένου του βιασμού μέσα στο γάμο και της σωματικής και διανοητικής επίθεσης) τόσο στις δύο συνιστώσες πολιτείες όσο και σε ομοσπονδιακό επίπεδο μέσα από την αποτελεσματική συνεργασία της αστυνομίας με το δικαστικό σύστημα.
18. Η ισότιμη γονική ευθύνη θα πρέπει να ορίζεται ρητά από το νόμο τόσο στις δύο συνιστώσες πολιτείες όσο και σε ομοσπονδιακό επίπεδο.
19. Η πολιτική συμβίωση θα πρέπει να αναγνωρίζεται και στις δύο συνιστώσες πολιτείες.

ΜΗ ΠΟΛΙΤΕΣ

20. Θα πρέπει να διασφαλίζεται η προστασία των ευάλωτων ομάδων που απαρτίζονται από άτομα τα οποία δεν έχουν το καθεστώς του πολίτη, συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων, των θυμάτων βασανιστηρίων και των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων.

ΜΗ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ

21. Τα δικαιώματα των γυναικών δεν θα πρέπει να καταργούνται από νομοθεσίες εξαίρεσης ή εκτάκτου ανάγκης

ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΓΑΤ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

Αναθεωρώντας την ιθαγένεια και την ενσωμάτωση

Η ιθαγένεια αποτελεί τον τρόπο δια μέσου του οποίου θεμελιώνεται η κοινότητα στο πλαίσιο ενός κράτους. Η νομική της διατύπωση καθορίζει το πλαίσιο αλληλεγγύης της ομάδας ως οντότητας ξεχωριστής από τις άλλες. Μία φεμινιστική θεώρηση θα προωθούσε μια πρόταση σύμφωνα με την οποία αυτή η αλληλεγγύη θα πρέπει να καλλιεργηθεί όσο πιο πλατιά γίνεται. Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος αυτός, η ιθαγένεια θα πρέπει να εστιάζει περισσότερο στην ενσωμάτωση και λιγότερο στον αποκλεισμό.

Συνήθως τα δικαιώματα που σχετίζονται με την ιθαγένεια διατυπώνονται στο πλαίσιο της σύζευξης «δικαιώματα και υποχρεώσεις», όπου τα δικαιώματα αποδίδονται από το κράτος στους πολίτες με αντάλλαγμα τη συμμόρφωσή τους με τις υποχρεώσεις που προέρχονται από το κράτος. Τα δικαιώματα που σχετίζονται με την ιθαγένεια επηρεάζουν βαθύτατα όλες τις όψεις της ζωής των ατόμων, και σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα προσδιορίζουν το δικαίωμα πρόσβασης σε βασικές μορφές ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Για το λόγο αυτό το οικονομικό μοντέλο ανταλλαγής μεταξύ πολιτών και κράτους ίσως δεν αποτελεί το βέλτιστο πλαίσιο για τη θεώρηση των δικαιωμάτων ιθαγένειας. Τα δικαιώματα στην ιθαγένεια καθορίζουν τις συνθήκες μέσα στις οποίες κάποιος έρχεται στη ζωή και αναπτύσσει τις ικανότητές του ως ανθρώπινο ον, κάτι που προηγείται κάθε υποχρέωσης που καλείται να τηρήσει αργότερα ένας πολίτης. Η ακραία κατάσταση του άπατρι, αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της ευθραυστότητας αυτού του διακανονισμού ανταλλαγής, όπου η ανθρώπινη ανάπτυξη μπορεί να ανατραπεί πλήρως όταν το άτομο στερείται των δικαιωμάτων ιθαγένειας (άσχετα με το αν τηρεί τις υποχρεώσεις του προς το κράτος). Επομένως τα δικαιώματα στην ιθαγένεια θα πρέπει να δημιουργούν τις συνθήκες εκείνες που θα ενδυναμώνουν την ανάπτυξη αυτή, και θα πρέπει να γίνονται αντιληπτά, όπως και τα ανθρώπινα δικαιώματα, ως δικαιώματα που αποκτά κανείς με τη γέννηση και προηγούνται των υποχρεώσεων (πολιτικών ή οικονομικών) που ενδέχεται να αποκτήσει ένας πολίτης κατά τη διάρκεια της ζωής του.

Ως εκ τούτου, τα δικαιώματα στην ιθαγένεια δεν θα πρέπει να αναστέλλονται από νόμους ανάγκης, όπως για παράδειγμα κατά τη διάρκεια ενός πολέμου ή άλλης διένεξης οπότε και αναστέλλεται κανονικά μια μεγάλη δέσμη δικαιωμάτων. Στην Κύπρο, η εμπειρία της νομοθεσίας περί κατάστασης εξαίρεσης αποδεικνύει πως τα επονομαζόμενα «προσωρινά μέτρα»

ενδέχεται να παραμείνουν σε ισχύ για αρκετό καιρό ακόμη και μετά το πέρας των εχθροπραξιών με δυσμενείς συνέπειες για μεγάλο τμήμα του πληθυσμού, είτε πρόκειται για μειονότητες είτε όχι. Η περιθωριοποίηση του κοινωνικού φύλου, μέσα στο πλαίσιο της εθνοτικής διένεξης, καθιστά ακόμη πιο σημαντική την ανάγκη να προστατευθούν τα δικαιώματα στην ιθαγένεια συσχετικά με το κοινωνικό φύλο από την κατάργηση εξαιτίας κάποιας νομοθεσίας περί κατάστασης εξαίρεσης.

Μη διάκριση

Η μη διάκριση αποτελεί ζωτική προϋπόθεση για τη διασφάλιση αυτού του τύπου ιθαγένειας. Προκειμένου οι προϋπάρχουσες μορφές διακρίσεων να εξαλειφθούν αποτελεσματικά θα πρέπει πρώτα να αναγνωριστούν ως τέτοιες. Η σύγχρονη ιστορία της Κύπρου είναι γεμάτη από αποκλεισμούς καθοριζόμενους με εθνοτικά κριτήρια (π.χ. αναγνωρισμένων και μη αναγνωρισμένων μειονοτικών ομάδων, απάλειψη υβριδικών ταυτοτήτων κλπ)¹². Οι αποκλεισμοί αυτοί επηρεάζουν με δύο τρόπους το κοινωνικό φύλο. Πρώτον, διαμοιράζουν την εξουσία με άξονα την εθνότητα παραβλέποντας τις έμφυλες διαφορές. Επομένως, δίνεται προτεραιότητα στις ανάγκες των ανδρών που ανήκουν στις εθνοτικές ομάδες έναντι των αναγκών των γυναικών. Δεύτερον, οι αποκλεισμοί αυτοί διαμορφώνονται με βάση μία συγκεκριμένη εικόνα του «ιδανικού» πολίτη, δημιουργούνται στερεότυπα και ριζώνουν στο συλλογικό φαντασιακό. Ο ιδανικός αυτός πολίτης, στην Κύπρο, είναι άνδρας, ανήκει σε μία εθνοτική πλειοψηφία στην κοινότητά του (είναι Έλληνο-Κύπριος ή Τουρκο-Κύπριος) και είναι προστάτης του έθνους, επομένως είναι αρτιμελής, αρρενωπός, ετεροφυλόφιλος και ετοιμοπόλεμος.

Η ιστορική κατασκευή του πολίτη αυτού προϋποθέτει αντιστικτικά πως οι γυναίκες αποτελούν το «ασθενέστερο φύλο» που έχει ανάγκη την ανδρική προστασία (στο πατρικό σπίτι ή μέσα από το γάμο) και κινδυνεύει από εχθρικές επιθέσεις. Παραδοσιακά η θέση των γυναικών ήταν στο σπίτι για την αναπαραγωγή της οικογένειας και του έθνους¹³. Με τον καιρό οι ανισορροπίες αυτές ηπήχθησαν στην κληρονομιά της κυπριακής διένεξης, καθιστώντας τις διαφορές με βάση το κοινωνικό φύλο αόρατες έναντι του ηγεμονικού ιδιώματος της εθνοτικής διαφοράς¹⁴. Ακόμη κι όταν οι γυναίκες ανέλαβαν νέους ρόλους ως μισθωτές εργαζόμενες, η αντίληψη αυτή για τους ρόλους των δύο φύλων παρέμεινε άθικτη¹⁵. Αυτή η κληρονομιά θα πρέπει να αντιμετωπισθεί τόσο σε θεσμικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

¹² Βλ. Costas M. Constantinou, 2007, "Aporias of Identity: Bicomunalism, Hybridity and the 'Cyprus Problem.'" *Cooperation and Conflict* 42 (3): 247-270.

¹³ Floya Anthias 1989, "Women and Nationalism in Cyprus", στο Nira Yuval-Davis and Floya Anthias (Επ.) *Woman - Nation - State*. Λονδίνο, Macmillan, σελ. 150-167.

¹⁴ Olga Demetriou, 2012. "The Militarization of Opulence: Engender a Conflict Heritage Site", *International feminist journal of politics* 14(1): 56-77.

¹⁵ Anna M. Agathangelou, 2004, *The Global Political Economy of Sex: Desire, Violence, and Insecurity in Mediterranean Nation States*, Λονδίνο, Palgrave Macmillan.

Στο επίπεδο των θεσμών, θα πρέπει να αναθεωρηθεί η θέση του στρατού ως προνομιακού σώματος μέσα στον κυβερνητικό μηχανισμό που διαιωνίζει τα ανδρικά στερεότυπα με ροπή προς τη διαμάχη και τη βία. Η άποψη πως η σωστή προσωπικότητα χαρακτηρίζεται από ετεροφυλοφιλία (δηλαδή η παραδοχή της ετερο-κανονικότητας), καθαρότητα αίματος και είναι θετικά διακείμενη προς το έθνος (βασικές εθνικιστικές αξίες) θα πρέπει να αντικατασταθεί με ευρύτερες αντιλήψεις της προσωπικότητας και της ιθαγένειας, ευαίσθητες στις ποικίλες μορφές της διαφορετικότητας. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο στόχος πρέπει η θεσμική μεταρρύθμιση (συμπεριλαμβανομένης της στρατιωτικής) να συμπληρωθεί με μέτρα που καθιστούν απαράδεκτες, μέσα από την ποινικοποίησή τους, τις πράξεις και τις συμπεριφορές που στοχεύουν στην περιθωριοποίηση και τη θυματοποίηση των άλλων με τη χρήση μιας σειράς κριτηρίων ταυτότητας – ένα εκ των οποίων είναι και το κοινωνικό φύλο. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, εφόσον κατέχουν καθοριστική θέση για τη κοινωνική διάδοση των στερεοτύπων, πρέπει να υφίστανται εξονυχιστικό έλεγχο σε θεσμικό κρατικό επίπεδο. Επίσης θα πρέπει τα δικαιώματα των γυναικών να αναγνωρίζονται συσχετικά με άλλες πτυχές της ταυτότητας (intersectionality, 'συσχετισμός τομών της ταυτότητας) και για το λόγο αυτό θα πρέπει να χαίρουν προστασίας παράλληλα και εντός του πλαισίου μιας νομοθεσίας σχετικής με τα δικαιώματα των μειονοτήτων όπως και με τα δικαιώματα ιδιαίτερως ευαίσθητων ομάδων όπως τα παιδιά, οι ηλικιωμένοι και οι σεξουαλικές μειονότητες.

Πρόσβαση

Η νοοτροπία σύμφωνα με την οποία πλαισιώνονται ως τώρα οι διαπραγματεύσεις βασίστηκε στο μοντέλο «δικαιώματα – υποχρεώσεις» για την ιθαγένεια και εξέλαβε ως βασικό κριτήριο για την ιθαγένεια τα δικαιώματα στην ψήφο. Επομένως το ανήκειν στο έθνος ερμηνεύθηκε ως απόρροια της συμμετοχής στην ομόσπονδη μονάδα / τη συνιστώσα πολιτεία. Η νοοτροπία αυτή αίρει την προτεραιότητα άλλων μορφών ιθαγένειας και διαιωνίζει μία προσέγγιση στην ιθαγένεια που περισσότερο αποκλείει παρά περιλαμβάνει.

Προκειμένου να διορθωθεί αυτή η κατάσταση θα πρέπει τα δικαιώματα στην ιθαγένεια να γίνουν αντιληπτά μέσα από την πολλαπλότητά τους: τα πολιτισμικά δικαιώματα (π.χ. στην εκπαίδευση) πρέπει να θεωρηθούν ανεξάρτητα από τα πολιτικά δικαιώματα (π.χ. στην ψήφο). Η διάσπαση αυτής της συγκεντρωτικής δέσμης των δικαιωμάτων στην ιθαγένεια θα επιτρέψει τη δυνατότητα μεταφοράς τους μεταξύ των ομόσπονδων μονάδων / συνιστώσων πολιτειών. Τούτο είναι ιδιαίτερως σημαντικό για τους πολίτες εκείνους που δεν ψηφίζουν, όπως για παράδειγμα τους ανήλικους. Τα δικαιώματα στην εκπαίδευση, τη γλώσσα και τα άλλα πολιτισμικά δικαιώματα δεν θα πρέπει να καθορίζονται ανάλογα με τον τόπο στον οποίο ζουν τα παιδιά και στη βάση του είδους των ψηφοφόρων που αναμένεται να γίνουν. Τα δικαιώματα αυτά, πολιτισμικά δικαιώματα και δικαιώματα του πολίτη που δεν συνδέονται με το δικαίωμα στην ψήφο πρέπει να είναι προσβάσιμα εξίσου από όλους τους πολίτες. Επομένως ο τόπος όπου τα άτομα λαμβάνουν την εκπαίδευσή τους ή ακόμη και ο τόπος όπου εργάζονται και απ'όπου έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά δικαιώματα θα πρέπει να επιλέγεται

ελεύθερα και να μην καθορίζεται από τη γέννηση ή τον τόπο κατοικίας. Ειδικά οι ανήλικοι, που λόγω ηλικίας αποκλείονται από κάποια πολιτικά δικαιώματα (κυρίως το δικαίωμα του εκλέγειν) θα πρέπει να μπορούν να απολαμβάνουν όλα τα άλλα δικαιώματα του πολίτη οπουδήποτε στο νησί.

Οι ομάδες εκείνες που αποκλείονται από τα δικαιώματα στην ιθαγένεια επειδή δεν είναι πολίτες δεν θα πρέπει ωστόσο να αποκλείονται από το πλαίσιο της κρατικής προστασίας. Η κατάσταση του άπατρι δεν θα πρέπει να είναι αποδεκτή. Παρομοίως, θα πρέπει να αναγνωρίζεται η ευαίσθητη κατάσταση όσων τα δικαιώματα είναι σε κίνδυνο στην ίδια τους τη χώρα και να τους αποδίδονται δικαιώματα προκειμένου να βελτιωθεί η κατάστασή τους. Τέτοιες ευαίσθητες ομάδες είναι οι πρόσφυγες, τα θύματα βασανιστηρίων και τα θύματα εμπορίας ανθρώπων. Θα πρέπει να αναγνωριστεί το γεγονός πως στην Κύπρο βρίσκεται μεγάλος αριθμός τέτοιων ανθρώπων και η κατάστασή τους θα συνεχίσει να είναι επισφαλής και μετά από την ειρηνευτική συμφωνία.

Ενσωμάτωση της ισότητας του κοινωνικού φύλου

Προκειμένου όλα αυτά να γίνουν πράξη, το κρατικό θεσμικό κατεστημένο θα πρέπει να ενσωματώσει το κοινωνικό φύλο. Αυτό σημαίνει πως οι διαφορές με βάση το κοινωνικό φύλο θα πρέπει να γίνουν αντιληπτές σαν αναπόσπαστο τμήμα όλων των κοινωνικών σχέσεων και πως όλες οι κρατικές δομές θα πρέπει να λογοδοτούν για την ύπαρξη διαφορετικής μεταχείρισης λόγω κοινωνικού φύλου. Επίσης θα πρέπει να δημιουργηθούν εξειδικευμένες δομές αποκλειστικά αφιερωμένες στην εφαρμογή και την παρακολούθηση της ενσωμάτωσης της διάστασης του κοινωνικού φύλου, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα των προσπαθειών. Σε αυτό περιλαμβάνονται εξειδικευμένα γραφεία αλλά και η ένταξη της ειδικής γνώσης για θέματα κοινωνικού φύλου που υπάρχει στους υπάρχοντες θεσμούς που αφορούν στην ισότητα και τα κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα. Η εκπαίδευση θα πρέπει να αποτελέσει έναν ιδιαίτερο στόχο των προσπαθειών ενσωμάτωσης του κοινωνικού φύλου, διότι μέσω της εκπαίδευσης θα μπορέσει να καλλιεργηθεί η νέα συνείδηση του πολίτη, που θα μπορέσει έτσι να αντιμετωπίσει τις ανισότητες που δημιουργήθηκαν ιστορικά και να εισαγάγει νέες νοοτροπίες ως προς την ιδιότητα του πολίτη που να αγκαλιάζουν την πολλαπλότητα. Ένας άλλος τομέας όπου η έλλειψη της ενσωμάτωσης του κοινωνικού φύλου θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά τις ζωές των πολιτών είναι η υγεία, εάν δεν αναγνωρίζεται η ανάγκη για εξειδικευμένη γνώση και υποδομών ικανών να εξυπηρετήσουν την υγεία των γυναικών.

Η βία που έχει τις ρίζες της στο κοινωνικό φύλο αποτελεί ένα ακόμα θέμα στο οποίο πρέπει να δοθεί προτεραιότητα από τις προσπάθειες ενσωμάτωσης του κοινωνικού φύλου. Το κράτος θα πρέπει να κάνει νομικά και πρακτικά βήματα προς την κατεύθυνση της εξάλειψης του προβλήματος αυτού, που παραδοσιακά συσκοτίζεται από την εθνικιστική ρητορική. Ως εκ τούτου δεν αντιμετωπίστηκαν, για παράδειγμα, τα ζητήματα ενδοοικογενειακής βίας ως προβλήματα δημοσίου συμφέροντος και οι πράξεις βίας που σχετίζεται με το κοινωνικό φύλο που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια των εχθροπραξιών αντιμετωπίστηκαν σύμφωνα με

το πατριαρχικό μοντέλο «τιμής και ντροπής» (που θέτει ως προτεραιότητα τις ανάγκες του έθνους και όχι τις ανάγκες των γυναικών). Προκειμένου η οικογενειακή βία να καταπολεμηθεί αποτελεσματικά ως ζήτημα δημόσιου ενδιαφέροντος θα πρέπει η προστασία που θα παρέχεται στο πλαίσιο των ομόσπονδων μονάδων / συνιστώσων πολιτειών να συνδυαστεί με μία αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των κρατικών δομών που συνδέουν τις δύο αυτές οντότητες, συμπεριλαμβανομένων των αστυνομικών και δικαστικών αρχών. Προκειμένου να επαυνορθωθούν ευρύτερα οι αποτυχίες αυτές θα πρέπει να δοθεί προσοχή σε ζητήματα του αστικού δικαίου (που συχνά υποβιβάστηκαν στο επίπεδο της κοινοτικής νομοθεσίας) και να εκσυγχρονιστεί η οργάνωσή τους σε όλο το νησί, αντί να αντιμετωπίζονται ως συνακόλουθα της παράδοσης ή των θρησκευτικών εθίμων. Στο πλαίσιο αυτό εμπίπτει και η αναγνώριση της πολιτικής συμβίωσης. Η ισότητα σε ζητήματα γονικών δικαιωμάτων επίσης αποτελεί μία άλλη όψη αυτού του ζητήματος. Ο γάμος, το διαζύγιο και η κηδεμονία των τέκνων αποτελούν ζητήματα όπου πρόνοιες για ισότητα θα πρέπει να υποστηρίζονται από πρόνοιες με ευαισθησία στα θέματα κοινωνικού φύλου που προκύπτουν από την αναγνώριση ότι και στις δυο πλευρές της διαχωριστικής γραμμής οι γυναίκες είναι συνήθως εκείνες που αντιμετωπίζουν τα πιο σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα μετά τη διάλυση του γάμου.

Συμπέρασμα

Η υιοθέτηση ενός καθεστώτος ιθαγένειας που είναι ευαίσθητο σε ζητήματα κοινωνικού φύλου προϋποθέτει την αλλαγή των νοητικών πλαισίων σε διάφορα θέματα και πεδία δράσης. Είναι σημαντικό να διασφαλιστεί η ολιστική αυτή προσέγγιση κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων και να αναγνωριστεί το γεγονός πως από την αλλαγή αυτή συνάγονται και άλλα συμπεράσματα, για παράδειγμα σχετικά με τα οικονομικά δικαιώματα και τα δικαιώματα στην ιδιοκτησία.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΑΤ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

Οι συστάσεις που ακολουθούν απορρέουν από εκτιμήσεις σχετικά με την πρόσβαση των γυναικών στην περιουσία οι οποίες θα πρέπει να ληφθούν υπόψιν στον προσδιορισμό των περί ιδιοκτησίας διατάξεων μίας πιθανής συμφωνίας.

ΑΡΧΕΣ

1. Θα πρέπει να διασφαλίζεται η ίση πρόσβαση των γυναικών στην περιουσία, την κατοχή γης και τα κληρονομικά δικαιώματα τόσο στην ομοσπονδιακή νομοθεσία όσο και στο πλαίσιο της νομοθεσίας των δύο συνιστώσων πολιτειών.
2. Τα δικαιώματα των γυναικών στη διαχείριση της περιουσίας θα πρέπει να εξασφαλίζονται εξίσου και στις δύο συνιστώσες πολιτείες.
3. Θα πρέπει να εισαχθούν μηχανισμοί προστασίας, στους οποίους θα ενσωματώνεται η διάσταση του κοινωνικού φύλου, οι οποίοι θα αποτρέπουν την εκμετάλλευση της περιουσίας των γυναικών τόσο σε ομοσπονδιακό επίπεδο όσο και σε επίπεδο συνιστώσων πολιτειών.

ΓΑΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΖΥΓΙΟ

4. Θα πρέπει να διασφαλίζεται η προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών στην ιδιοκτησία στο πλαίσιο του γάμου και σε περίπτωση διαζυγίου, τόσο σε ομοσπονδιακό επίπεδο όσο και σε επίπεδο συνιστώσων πολιτειών.
5. Θα πρέπει να διασφαλίζεται η αποτελεσματική συνεργασία των αστυνομικών, των δικαστικών και των οικονομικών θεσμών τόσο σε ομοσπονδιακό επίπεδο όσο και σε επίπεδο συνιστώσων πολιτειών προκειμένου να είναι εξασφαλισμένα τα δικαιώματα των γυναικών στην περιουσία και τα δικαιώματά τους στο επίδομα διατροφής και την υποστήριξη των τέκνων.
6. Θα πρέπει να ποινικοποιηθεί η κατοχή περιουσίας μέσω εξαπάτησης ή καταναγκασμού, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων που λαμβάνουν χώρα μέσα στο γάμο ή σε περίπτωση διαζυγίου.
7. Θα πρέπει να διασφαλίζεται η προστασία των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας στο πλαίσιο της πολιτικής συμβίωσης.
8. Η συμβολή της άμισθης γυναικείας εργασίας στη συσσώρευση περιουσίας κατά τη διάρκεια του γάμου θα πρέπει να αντικατοπτρίζεται στη νομοθεσία περί του καταμερισμού της περιουσίας σε περίπτωση διαζυγίου.

ΕΥΑΛΩΤΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

9. Η παρακολούθηση της εφαρμογής της ισότητας των φύλων όσον αφορά τα περιουσιακά δικαιώματα των μειονοτήτων και άλλων ευαίσθητων ομάδων θα πρέπει να τίθεται ρητά ως όρος στη νομοθεσία και να διασφαλίζεται μέσα από τη δημιουργία αποτελεσματικών μηχανισμών.
10. Θα πρέπει να διασφαλίζεται η αποτελεσματική εκπροσώπηση των γυναικών στη λήψη αποφάσεων επί ζητημάτων σχετικών με τα δικαιώματα στην περιουσία που κατέχεται από κοινού από μειονοτικές ομάδες (π.χ. Ρομά) και άλλες θρησκευτικές ή πολιτιστικές ενώσεις που διαχειρίζονται περιουσία εκ μέρους κοινοτήτων, μειονοτικών ή πολιτισμικών ομάδων.
11. Θα πρέπει να παρέχονται νομικές διασφαλίσεις για την προστασία των γυναικών και των παιδιών που βρίσκονται σε κατάσταση φτώχειας ή στερούνται περιουσίας τόσο στις δύο συνιστώσες πολιτείες όσο και στην ομοσπονδιακή νομοθεσία.
12. Θα πρέπει να διασφαλίζεται η προστασία των γυναικών που βρίσκονται σε ευάλωτη θέση (π.χ. θύματα βίας, γυναίκες που εξαρτώνται από τη φροντίδα των άλλων, όπως ηλικιωμένες ή γυναίκες με κλονισμένη σωματική ή ψυχική υγεία) από δόλια απαλλοτρίωση της περιουσίας τους.
13. Η νομοθεσία για θέματα χρεοκοπίας, φτώχειας και χρέους θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει διασφαλίσεις ευαίσθητες σε ζητήματα φύλου.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ

14. Θα πρέπει να δημιουργηθούν οργανισμοί παρακολούθησης της εκπροσώπησης των γυναικών στους οργανισμούς διαχείρισης του πλούτου (π.χ. τράπεζες, επιχειρηματικοί σύνδεσμοι, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, επιτροπές διαχείρισης περιουσίας κλπ.) με στόχο την κατάθεση προτάσεων σχετικά με πολιτικές που θα αντιμετωπίζουν την διάκριση και τον αποκλεισμό με βάση το φύλο.

ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΚΑΙ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΜΕΤΑ ΤΗ ΔΙΕΝΕΞΗ

15. Οποιαδήποτε διασφάλιση αποζημίωσης, συμπεριλαμβανομένων και όσων σχετίζονται με την απαλλοτρίωση περιουσίας, δεν θα πρέπει να ενέχει διάκριση με βάση το κοινωνικό φύλο.
16. Η νομοθεσία σχετικά με την ανοικοδόμηση μετά τη διένεξη θα πρέπει να περιλαμβάνει την ενσωμάτωση του κοινωνικού φύλου και η εκπροσώπηση των γυναικών θα πρέπει να διασφαλίζεται αποτελεσματικά στους οργανισμούς που θα δημιουργηθούν για την εφαρμογή της ανοικοδόμησης.

ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΓΑΤ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ:

Διασφαλίζοντας την πρόσβαση των γυναικών στην ιδιοκτησία

Το ζήτημα της ιδιοκτησίας προέκυψε ως βασικό θέμα στην πρόσφατη ιστορία των διαπραγματεύσεων για την επίλυση του κυπριακού προβλήματος. Εξαιτίας της μεγαλύτερης έκτασης της εθνοτικής διάστασης στις διαπραγματεύσεις, αλλά πιθανώς και επειδή οι νόμοι και στις δύο πλευρές της διαχωριστικής γραμμής σε γενικές γραμμές υιοθετούσαν τις αρχές της ισότητας των φύλων, δεν τονίστηκε το ζήτημα του κοινωνικού φύλου ως κομβικό σημείο ενδιαφέροντος στις διαπραγματεύσεις αυτές. Ωστόσο υπάρχει περιθώριο αναθεώρησης της θέσης που καταλαμβάνει το κοινωνικό φύλο στην ανάπτυξη ενός καθεστώτος σχετικού με την ιδιοκτησία στο νέο ομοσπονδιακό κράτος.

Τα τελευταία χρόνια οι πρωτοβουλίες που προέρχονταν από την κοινωνία των πολιτών επεσήμαναν τα κενά στη νομοθεσία σχετικά με την περιουσία, τόσο σε ζητήματα εκτός του πλαισίου της σύγκρουσης στην Κύπρο (π.χ. τη διαχείριση του διαζυγίου) όσο και σε ζητήματα που εμπίπτουν σε αυτό το πλαίσιο (π.χ. την πρόσβαση σε επιδόματα που συνδέονται με την απώλεια περιουσίας εξαιτίας της διένεξης). Τέτοιου τύπου κενά πρέπει να αντιμετωπιστούν με την εισαγωγή ενός καθεστώτος για την περιουσία στο νέο ομοσπονδιακό κράτος.

Σε ένα πιο γενικό πλαίσιο, θα πρέπει να ληφθούν υπόψιν τα ζητήματα κοινωνικού φύλου που σχετίζονται με τα περιουσιακά δικαιώματα και έχουν παγκοσμίως επισημανθεί ως σημαντικά (ο άνισος καταμερισμός της περιουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών και η «θηλυκοποίηση της φτώχειας» εξ αιτίας της οποίας οι γυναίκες αποτελούν τη μεγάλη πλειοψηφία των φτωχών και ακτημόνων ανά τον κόσμο) έτσι ώστε η κατοχή περιουσίας από τις γυναίκες να παρακολουθείται, να διασφαλίζεται και να προστατεύεται.

Γάμος, Διαζύγιο και Κληρονομιά

Οι τρεις νομικοί άξονες με τους οποίους σχετίζεται ιδιαίτερω το ζήτημα αυτό είναι ο γάμος, το διαζύγιο και η κληρονομιά. Πράγματι είναι κοινώς αποδεκτό πως η έλλειψη διασφαλίσεων ως προς την πρόσβαση στην περιουσία ή τον πλούτο αποτελεί ένα από τα βασικότερα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες που προσπαθούν με το διαζύγιο να βρουν σωτηρία από την

κακομεταχείριση μέσα στο γάμο. Στις περιπτώσεις που οι άνδρες είναι οι μόνοι ή οι κύριοι μισθωτοί εργαζόμενοι, η έλλειψη εισοδήματος που θα προκύψει από την πιθανώς μη αποτελεσματική εφαρμογή της νομοθεσίας σε ένα κράτος ενδέχεται να δράσει ως αποτρεπτικός παράγοντας για τις συζύγους οι οποίες είναι πιθανό να θυματοποιηθούν, σωματικά ή ψυχολογικά. Επίσης, σε περιπτώσεις διαζυγίου αποτελεί συνηθισμένο φαινόμενο η δυσκολία εξασφάλισης από τον πρώην σύζυγο του επιδόματος διατροφής ή άλλης στήριξης των τέκνων. Ενδέχεται επίσης να υπάρχουν νομικά ή οικονομικά «παραθυράκια» σχετικά με το μούρασμα της περιουσίας, έτσι ώστε να μην εξασφαλίζεται η δικαιοσύνη- ειδικά σε περιπτώσεις όπου η γυναικεία συνεισφορά λαμβάνει χώρα κυρίως στο πλαίσιο του νοικοκυριού.

Στην Κύπρο, ομάδες διαζευγμένων γυναικών έθεσαν το ζήτημα των γυναικών που απειλούνται από χρεοκοπία σε περιπτώσεις, για παράδειγμα, που εγγυήθηκαν για τα χρέη των συζύγων τους μέσα στο γάμο και μετά τη διάλυση του γάμου, όταν οι πρώην σύζυγοι δεν εξυπηρετούν τα χρέη τους, εκείνες απειλούνται με τεράστια χρέη και με κατάσχεση της υποθηκευμένης περιουσίας. Σε παρόμοιες περιπτώσεις, μπορεί οι δύο σύζυγοι στο πλαίσιο του γάμου να συμφωνήσουν οικειοθελώς ώστε να γίνει μεταφορά των περιουσιακών στοιχείων, ενδέχεται όμως σε περίπτωση που ο γάμος διαλυθεί αυτό να χρησιμοποιηθεί από τον ένα σύζυγο (συνήθως τον άνδρα) για να πάρει εκείνος τα περιουσιακά στοιχεία τα οποία σε διαφορετική περίπτωση θα διεκδικούσαν αμφότεροι.

Είναι αναγκαίο να υπάρξουν σε ολόκληρο το νησί μέτρα για την εξάλειψη αυτής της μορφής έμφυλης στέρησης της περιουσίας. Προκειμένου να γίνει αυτό θα πρέπει να θεσπιστούν νόμοι σε κάθε ομόσπονδη μονάδα / συνιστώσα πολιτεία. Οι νόμοι αυτοί πρέπει να βελτιστοποιηθούν από τις αρχές και στα δύο μέρη και να περιλαμβάνουν διασφαλίσεις για την αποτελεσματική εφαρμογή των αιτημάτων των γυναικών σχετικά με την περιουσία και το επίδομα διατροφής. Στις διασφαλίσεις αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνεται η συνεργασία μεταξύ του δικαστικού συστήματος και της αστυνομίας, καθώς και η συνεργασία με οικονομικά ιδρύματα όπως είναι οι τράπεζες. Επιπλέον, η αναγνώριση της πολιτικής συμβίωσης θα πρέπει επίσης να εξασφαλίζει πως και σε αυτή την περίπτωση θα υφίσταται η ίδια προστασία των δικαιωμάτων στην περιουσία.

Οι παραδοσιακοί νόμοι σχετικά με την κληρονομιά και την κατανομή της περιουσίας στο πλαίσιο του γάμου (η προίκα, το μερίδιο της χήρας, τα περιουσιακά στοιχεία που προσφέρονται από το γαμπρό στην οικογένεια της νύφης κλπ.) έχουν ως αποτέλεσμα την αντιμετώπιση των γυναικών ως περιουσίας και συχνά τις θέτουν σε μειονεκτική θέση, τόσο οικονομικά όσο και κοινωνικά. Επομένως οι νόμοι πρέπει να ελέγχονται εξονυχιστικά προκειμένου να εξαλειφθεί αποτελεσματικά η κληροδότηση αυτού του είδους παραδοσιακών κανόνων. Η συνειδητοποίηση των έμφυλων διαστάσεων των δικαιωμάτων στην περιουσία πρέπει να καλλιεργείται από το δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα.

Η φτώχεια ως επακόλουθο της περιθωριοποίησης

Αν και η νομοθεσία μπορεί να αντιμετωπίζει το ζήτημα της ισότητας των φύλων ως προς τα δικαιώματα στην ιδιοκτησία, ωστόσο στις κοινωνικές ομάδες που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση ενδέχεται να ισχύει ακόμα η κοινωνική δυναμική που οδηγεί στη θηλυκοποίηση της φτώχειας. Η ανεργία επηρεάζει αρνητικά κυρίως τις γυναίκες και σε περιπτώσεις που η περιουσία είναι πολύ μικρή ο τρόπος με τον οποίο τη διαχειρίζονται οι άνδρες τοποθετεί τις γυναίκες σε ξεκάθαρα μειονεκτική θέση. Επίσης, το εθιμικό δίκαιο για την ιδιοκτησία που θέτει τις γυναίκες σε μειονεκτική θέση μπορεί να ισχύει ακόμα και σε περιπτώσεις όπου έχει απαληφθεί από το νόμο. Θα πρέπει να παρακολουθούνται παρόμοιες κοινωνικές συνθήκες με στόχο την εισαγωγή μέτρων που θα δράσουν ενάντια στις διακρίσεις με βάση το κοινωνικό φύλο.

Οι γυναίκες στο όριο φτώχειας και τα παιδιά τους αποτελούν ιδιαίτερες ευάλωτες ομάδες που θα πρέπει να προστατεύονται νομικά και αποτελεσματικά από την ανέχεια. Άλλες ευάλωτες αυτές ομάδες περιλαμβάνουν τις γυναίκες που εξαρτώνται από τη φροντίδα τρίτων και γυναίκες που έχουν υπάρξει θύματα βίας. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις είναι πιθανό είτε εκείνοι που φροντίζουν τις γυναίκες είτε οι θύτες να ασκήσουν ψυχολογική ή σωματική πίεση προκειμένου να αποσπάσουν την περιουσία των γυναικών. Για να αποφευχθεί αυτό θα πρέπει η νομοθεσία και οι πολιτικές να διασφαλίζουν την εξουχιστική έρευνα του τρόπου διαχείρισης της περιουσίας που ανήκει στα ευάλωτα αυτά άτομα (συμπεριλαμβανομένων των νοητικά κλονισμένων ατόμων) και να φροντίζουν ώστε να προλαμβάνεται η απαλλοτρίωση της περιουσίας τους μέσα από απάτη ή εξαναγκασμό.

Είναι συχνό φαινόμενο η κοινοτική περιουσία που μπορεί να ανήκει σε μειονοτικές ομάδες να τυγχάνει χειρισμού από τους ηγέτες της κοινότητας οι οποίοι είναι συνήθως άνδρες. Θα πρέπει να διασφαλίζεται η πρόσβαση των γυναικών στα δικαιώματα στην ιδιοκτησία τέτοιου τύπου κοινοτικής περιουσίας μέσα από μία νομοθεσία ευαίσθητη στα έμφυλα ζητήματα που θα επιτρέπει στις γυναίκες να εκπροσωπούνται στα όργανα διοίκησης της κοινοτικής περιουσίας.

Ιδιοκτησία και η κυπριακή διένεξη

Ως τώρα η διαπραγμάτευση των δικαιωμάτων στην ιδιοκτησία δεν λάμβανε υπόψιν την παράμετρο του κοινωνικού φύλου. Δεν ενέχεται το κοινωνικό φύλο στις κατηγοριοποιήσεις που έχουν προταθεί, όπως «ιδιοκτήτες που τους έχει αφαιρεθεί η περιουσία τους», «τωρινοί χρήστες» κλπ., που προβλέπεται πως θα έχουν δικαίωμα σε αποζημίωση, αποκατάσταση ή ανταλλαγή. Ωστόσο η πρόσβαση στις επανορθώσεις που έχουν ως σήμερα οριστεί προς ανακούφιση για την απώλεια της περιουσίας κατά τη διάρκεια της διένεξης είχαν αποτελέσματα εξειδικευμένα με βάση το κοινωνικό φύλο και σε κάποιες περιπτώσεις υπήρχε διαφοροποίηση μεταξύ των κατηγοριών των ανθρώπων που είχαν στερηθεί την περιουσία τους ανάλογα με το κοινωνικό φύλο. Αν και, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, η διευθέτηση του περιουσιακού ζητήματος θα βασιστεί στην κατοχή τίτλων ιδιοκτησίας, και επομένως θα είναι ουδέτερη ως προς το κοινωνικό φύλο, ωστόσο είναι επιτακτική ανάγκη να ελεγχθούν διεξοδικά οι εξασφα-

λίσεις αποζημίωσης έτσι ώστε να μην υπάρχει προκατάληψη με βάση το κοινωνικό φύλο. (Σε περιπτώσεις που αφορούν περιουσία που έχει αφαιρεθεί, για παράδειγμα, θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι δεν ισχύει προκατάληψη λόγω κοινωνικού φύλου.)

Η διαδικασία ανοικοδόμησης μετά την διένεξη συχνά επηρεάζει την κατανομή της περιουσίας μεταξύ των κοινωνικών ομάδων. Η διαδικασία αυτή, όταν θα λάβει χώρα στην Κύπρο, θα πρέπει να παρακολουθείται από κοντά ώστε να διασφαλισθεί η εκπροσώπηση των γυναικών και των ευάλωτων ομάδων στα σώματα λήψης αποφάσεων σχετικά με την ανάπτυξη της περιουσίας. Επίσης η παρακολούθηση θα πρέπει να διασφαλίσει πως οι πολιτικές και η νομοθεσία που θα θεσπιστούν κατά την διάρκεια της περιόδου εφαρμογής δεν θα θέτουν τέτοιες ομάδες σε μειονεκτική θέση.

Γενικότερα οι γυναίκες θα πρέπει να εκπροσωπούνται σε θέσεις λήψης αποφάσεων εντός των θεσμικών οργάνων που έχουν ένα ρόλο στην διαχείριση της περιουσίας και του πλούτου. Αυτό περιλαμβάνει τόσο τους κρατικούς θεσμούς (π.χ. επιτροπές διαχείρισης περιουσίας) όσο και τους μη κρατικούς (τράπεζες, ιδρύματα που δραστηριοποιούνται στον επιχειρηματικό και τον χρηματοοικονομικό τομέα κλπ) καθώς και στις δύο περιπτώσεις είναι δυνατόν να εφαρμοστούν νομοθεσίες και πολιτικές που θα καταπολεμούν την διάκριση με βάση το κοινωνικό φύλο.

Συμπέρασμα

Δεδομένης της κεντρικής σημασίας που έχει η ιδιοκτησία στο καπιταλιστικό σύστημα στο οποίο βασίζεται το κράτος, είναι εξαιρετικά σημαντική για την ισότητα μεταξύ των φύλων η προστασία της περιουσίας των γυναικών καθώς και η διασφάλιση για τις γυναίκες ίσου μεριδίου στην εθνική περιουσία. Η διαχείριση και η διανομή της ατομικής, της κοινοτικής και της κρατικής περιουσίας δεν θα πρέπει να γίνεται με τρόπο που να θέτει τις γυναίκες σε μειονεκτική θέση. Αυτό καθιστά αναγκαία την αποτελεσματική παρουσία των γυναικών στην οικονομική ζωή.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΑΤ ΓΙΑ ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Στο έγγραφο αυτό συμπεριλαμβάνονται συστάσεις που έχουν σαν σκοπό να συμβάλλουν στην οικονομική ενδυνάμωση των γυναικών και συνεπώς να μειώσουν το έμφυλο χάσμα που υφίσταται στο οικονομικό πεδίο.

ΑΡΧΕΣ

1. Η οικονομική πρόοδος των γυναικών θα πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα του οικονομικού σχεδιασμού και της κατανομής πόρων.
2. Θα πρέπει να ελεγχθούν οι οικονομικές πολιτικές προκειμένου να διασφαλισθεί πως οι γυναίκες δεν θα τίθενται σε μειονεκτική θέση, άμεσα ή έμμεσα.
3. Οι γυναίκες και τα ενδιαφέροντά τους θα πρέπει να εκπροσωπούνται σε όλα τα επίπεδα της λήψης αποφάσεων επί οικονομικών θεμάτων.
4. Η θηλυκοποίηση της φτώχειας, το έμφυλο μισθολογικό χάσμα, το φαινόμενο της «γυάλινης οροφής»¹⁶ που δεν επιτρέπει στις γυναίκες να αναρριχηθούν εργασιακά και άλλα υπάρχοντα εμπόδια στην οικονομική ενδυνάμωση των γυναικών πρέπει να αντιμετωπιστούν σαν θέματα προτεραιότητας, τόσο σε επίπεδο πολιτικής όσο και σε νομοθετικό επίπεδο.

ΕΡΕΥΝΑ, ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

5. Το ομόσπονδο κράτος πρέπει να υιοθετήσει πρωτοβουλίες ως προς τον προϋπολογισμό που να λαμβάνουν υπόψιν τη διάσταση του κοινωνικού φύλου. Ο προϋπολογισμός με βάση το κοινωνικό φύλο έχει σαν στόχο την ενσωμάτωση της προοπτικής της ισότητας των φύλων στα δημόσια οικονομικά, διασφαλίζοντας πως οι προϋπολογισμοί σχεδιάζονται, γίνονται αποδεκτοί, εκτελούνται, παρακολουθούνται και ελέγχονται λογιστικά με τρόπο που συμπεριλαμβάνει τη διάσταση του κοινωνικού φύλου. Αυτό σημαίνει πως οι πολιτικές αξιολογούνται ανάλογα με τον αντίκτυπο που έχουν σχετικά με το κοινωνικό φύλο και ο καταμερισμός των κονδυλίων γίνεται με τρόπο ώστε να μειωθεί το χάσμα μεταξύ των φύλων. Θα πρέπει, για το σκοπό αυτό, να συγκεντρώνονται στατιστικά στοιχεία διαχωρισμένα με βάση το φύλο.

¹⁶ ΣτΜ) Το φαινόμενο της «γυάλινης οροφής» αναφέρεται στον αγγλοσαξονικό όρο “glass ceiling” που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τα αόρατα μεν αλλά υπαρκτά εμπόδια που δεν επιτρέπουν στις γυναίκες, αλλά και σε άλλες ομάδες, να ανέλθουν επαγγελματικά.

6. Πρέπει να δημιουργηθούν υπηρεσίες παρακολούθησης τόσο σε ομοσπονδιακό επίπεδο όσο και στο επίπεδο των συνιστώσων πολιτειών / ομόσπονδων κρατών εξουσιοδοτημένες να αντιμετωπίζουν ζητήματα ανισότητας με βάση το κοινωνικό φύλο στον τομέα εργοδότησης. Η εξάλειψη του μισθολογικού χάσματος και η ελλιπής πρόσβαση στην κοινωνική ασφάλιση πρέπει να αποτελούν κομβικά σημεία ενδιαφέροντος αυτής της διαδικασίας παρακολούθησης.
7. Πρέπει να υπάρξει έρευνα για τις επιπτώσεις στο κοινωνικό φύλο των νεοφιλελεύθερων οικονομικών πολιτικών στην Κύπρο. Στο πλαίσιο μιας τέτοιας έρευνας θα πρέπει να εστιάσει κανείς στον ιδιωτικό τομέα, τις ελαστικές σχέσεις εργασίας, τις συμφωνίες και τις πρακτικές της ημιαπασχόλησης καθώς και στις άλλες όψεις της επισφάλειας που διέπτε τις σχέσεις εργασίας.
8. Θα πρέπει να παρέχεται από τα σχολεία εκπαίδευση σχετικά με τις έμφυλες προκαταλήψεις και οι μαθητές να διδάσκονται την ισότητα των φύλων. Ειδικά τα νεαρά κορίτσια πρέπει να διδάσκονται ηγετικές δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένων δεξιοτήτων στη διαπραγμάτευση και τη δικτύωση.
9. Θα πρέπει να ενσωματωθεί στη δημόσια εκπαίδευση η συνεταιριστική εκπαίδευση, η διαχείριση επιχειρήσεων και το μάρκετινγκ.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

10. Θα πρέπει να διασφαλίζεται η πρόσβαση στις παροχές της κοινωνικής ασφάλειας για όλα τα είδη εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της ανεπίσημης και της αβέβαιης εργασίας όπως και της οικιακής εργασίας.
11. Θα πρέπει να απαγορεύεται από το νόμο η διάκριση με βάση το φύλο στην εργασία, συμπεριλαμβανομένων των ευκαιριών εξεύρεσης εργασίας, του μισθού και της απόλυσης. Το κοινωνικό φύλο, η εθνότητα, η φυλή, η τάξη, ο πολιτισμός, η ηλικία, η σεξουαλικότητα, η κατάσταση εγκυμοσύνης ή η οικογενειακή κατάσταση θα πρέπει να γίνονται κατανοητά ως πεδία επί των οποίων μπορεί να υπάρξει διάκριση.
12. Θα πρέπει να διασφαλίζονται δίκαιοι όροι απασχόλησης και ευπρεπείς συνθήκες εργασίας τόσο για τους εντόπιους όσο και για τους μετανάστες εργαζόμενους. Οι ελάχιστοι όροι και συνθήκες εργοδότησής τους θα πρέπει να αναφέρονται ξεκάθαρα στα συμβόλαια που συνάπτουν και οι παραβιάσεις των όρων των συμβολαίων δεν θα πρέπει να επηρεάζουν αρνητικά τις συνθήκες ζωής τους (π.χ. μέσα από την κατάργηση του δικαιώματός τους στην εργασία). Ο νόμος θα πρέπει να επιβάλλει στους εργοδότες να ενημερώνουν οικιακές βοηθούς για τους όρους και τις προϋποθέσεις της εργασίας τους, όπως το είδος της εργασίας που καλούνται να αναλάβουν, συμπεριλαμβανομένων και όσων δεν πρέπει να κάνουν, τα φυσιολογικά ωράρια εργασίας κλπ.
13. Η διάσταση του κοινωνικού φύλου θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψιν στην εφαρμογή των πολιτικών για την κοινωνική ασφάλιση και στις μεταρρυθμίσεις στα προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης. Κρίσιμης σημασίας είναι η επαναφορά υψηλότερων κονδυλίων για

τους κοινωνικούς τομείς, καθώς οι διαδικασίες ιδιωτικοποίησης δημιουργούν προβλήματα στην ανάπτυξη της οικογένειας αφού επηρεάζουν την τροφοδοσία βασικών δημόσιων υπηρεσιών, όπως είναι το νερό ή η ηλεκτρική ενέργεια, ή άλλες δημόσιες υπηρεσίες (ειδικά την υγεία, την παιδεία, τον πολιτισμό και την επιστήμη).

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ

14. Το ομοσπονδιακό κράτος θα πρέπει να υιοθετήσει νομοθετικά μέτρα που θα καθορίζουν ποσοτώσεις ή στόχους για την εκπροσώπηση των φύλων στα διοικητικά συμβούλια των εταιριών.
15. Θα πρέπει να αναληφθούν μέτρα προκειμένου οι αυτοαπασχολούμενες γυναίκες να έχουν ευκολότερη πρόσβαση σε οικονομικούς πόρους όπως είναι ο δανεισμός, η αγροτική παραγωγή και η γη. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί πρώτον μέσα από την ανάπτυξη μίας νομοθεσίας που θα προστατεύει τα δικαιώματα των γυναικών σχετικά με την κληρονομιά της γης και τους πόρους που προέρχονται από την έγγεια περιουσία. Δεύτερον, μέσα από την εγκαθίδρυση νομικής και μη νομικής υποδομής, με μεταρρυθμίσεις για την έγγεια περιουσία, εθνικούς μηχανισμούς και κοινοτικά δικαστήρια για την παρακολούθηση της ενδυνάμωσης των νόμων, των πολιτικών και των πρακτικών υπέρ των γυναικών. Τρίτον, μέσα από τη δημιουργία τεχνικών και οικονομικών προγραμμάτων για την υποστήριξη των γυναικών που αγοράζουν γη, των ιδιοκτητών και των παραγωγών προκειμένου να εξασφαλισθεί ο αναδασμός.
16. Η νομοθεσία και οι ακολουθούμενες πολιτικές θα πρέπει να συμπεριλάβουν πρόνοιες που θα προωθούν την οργάνωση των αυτοαπασχολούμενων γυναικών σε συνεταιρισμούς.

ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΓΑΤ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Διασφαλίζοντας την οικονομική ενδυνάμωση των γυναικών

Η ενδυνάμωση των γυναικών στο οικονομικό πεδίο είναι απαραίτητη προκειμένου να ξεπεραστούν οι έμφυλες ανισότητες στις κοινωνίες. Υπάρχει παγκοσμίως στο οικονομικό πεδίο ένα χάσμα ανάμεσα στα κοινωνικά φύλα και συχνά παραγνωρίζεται η συμβολή των γυναικών στην οικονομία. Αυτό ισχύει και για την Κύπρο. Για να διορθωθεί το έμφυλο αυτό χάσμα απαιτείται η υπεράσπιση ενός ευρέως φάσματος οικονομικών δικαιωμάτων των γυναικών, όπως ο ίσος μισθός για την ίδια εργασία, ο έλεγχος στην έγγεια περιουσία και τους παραγωγικούς πόρους και η δίκαιη κληροδότηση των περιουσιακών αυτών στοιχείων.

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες με καλή μόρφωση στην αγορά εργασίας διαφέρουν κατά πολύ από εκείνες που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες μη μορφωμένες γυναίκες των οποίων η άμισθη εργασία θεωρείται αόρατη. Όμως και στις δύο περιπτώσεις οι γυναίκες έρχονται αντιμέτωπες με σημαντικά προβλήματα στο οικονομικό πεδίο εξαιτίας, ακριβώς, του κοινωνικού τους φύλου.

Προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην αγορά εργασίας.

Η απασχολησιμότητα των γυναικών επηρεάζεται από την αύξηση πρακτικών που συνιστούν διάκριση, ειδικά στον ιδιωτικό τομέα. Το έμφυλο μισθολογικό χάσμα και οι μειώσεις στις υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας (που επηρεάζουν τη δυνατότητα συνδυασμού της εργασίας με τις οικογενειακές υποχρεώσεις) αποτελούν τα προβλήματα που αναφέρονται συχνότερα. Οι γυναίκες σπάνια κατέχουν διευθυντικές θέσεις ακόμα και σε τομείς με μεγάλο ποσοστό εκπροσώπησης των εργαζομένων γυναικών, όπως είναι η εκπαίδευση ή οι υπηρεσίες υγείας. Επιπλέον οι γυναίκες, ακόμα και με υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης, δυσκολεύονται να βρουν εργασία και παραμένουν άνεργες για μεγαλύτερες χρονικές περιόδους, κατά μέσο όρο, από τους άνδρες. Αυτό ισχύει ειδικότερα για τις γυναίκες που επιζητούν την επιστροφή στην αγορά εργασίας μετά την γέννα ή μετά την ανατροφή των τέκνων. Συχνά, με σκοπό να παραγνωριστούν οι δυσκολίες εξασφάλισης εργασίας που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες σε αναπαραγωγική ηλικία, χρησιμοποιούνται στερεότυπα που αφορούν στη χαμηλή παραγωγικότητα των γυναικών εξαιτίας των ευθυνών που έχουν για τα παιδιά.

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην αγορά εργασίας εντάθηκαν εξαιτίας της νεοφιλελεύθερης οικονομικής πολιτικής που εισήχθη από τη δεκαετία του 1980 και μετά. Η πολιτική αυτή ήρθε να προστεθεί στις αλλαγές στις εργατικές σχέσεις και στις συνθήκες εργασίας. Έχουν επικρατήσει πλέον νέες μορφές απασχόλησης (ημιαπασχόληση, εποχιακή και μη συνεχή απασχόληση κλπ) καθώς και η εργασία στον ανεπίσημο οικονομικό τομέα. Ο τρόπος με τον οποίο διαπλέκεται το κοινωνικό φύλο με τη νεοφιλελεύθερη οικονομική πολιτική έχει να κάνει με την αύξηση των γυναικών, κυρίως, που αναγκάζονται να ημιαπασχολούνται ή να εργάζονται στον ανεπίσημο οικονομικό τομέα. Ειδικά σε χώρες όπου οι γυναίκες δεν τυγχάνουν κοινωνικής υποστήριξης για την ανατροφή των παιδιών τους η ημιαπασχόληση (ή “ευέλικτη εργασία”) καθίσταται η μόνη οδός για εκείνες που προσπαθούν να ισορροπήσουν μεταξύ νοικοκυριού και εργασιακών υποχρεώσεων. Θα πρέπει να ελέγχονται εξονυχιστικά αυτές οι σχέσεις εργασίας και η έννοια της “ευελιξίας” στην εργασία θα πρέπει να ερμηνεύεται με τρόπο που να επιτρέπει αποτελεσματικά στους εργαζόμενους να είναι πιο παραγωγικοί και όχι με σκοπό να μειωθούν τα εισοδήματά τους.

Η ανεπίσημη εργασία είναι ένα από τα σημαντικά χαρακτηριστικά της τρέχουσας οικονομικής δομής, ειδικά στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ο ανεπίσημος τομέας συνίσταται από μικρής κλίμακας, αυτοαπασχολούμενες δραστηριότητες συνήθως σε χαμηλό επίπεδο οργάνωσης και τεχνολογίας και με βασικό στόχο τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και εισοδήματος. Καθώς οι δραστηριότητες αυτές συνήθως δεν είναι επίσημα αναγνωρισμένες από τις αρχές, τα άτομα που απασχολούνται στον ανεπίσημο τομέα στερούνται νομικών δικαιωμάτων και δικαιωμάτων στις παροχές κοινωνικής ασφάλισης. Επομένως ο ανεπίσημος τομέας καθιστά ακόμη πιο ευάλωτους τους φτωχότερους και αυτούς που βρίσκονται σε μειονεκτική σχέση στο πλαίσιο της αγοράς εργασίας. Σύμφωνα με τα δεδομένα, οι γυναίκες είναι πιο πιθανό να απασχολούνται στον ανεπίσημο τομέα.

Η αυτοαπασχόληση και η επιχειρηματικότητα μπορούν να αποτελέσουν μια εναλλακτική λύση για τις γυναίκες που δυσκολεύονται να ανταγωνιστούν τους άνδρες στην αγορά εργασίας. Η επιτυχής αυτοαπασχόληση εξαρτάται κατά πολύ από την ισότητα στις οικονομικές ευκαιρίες, όπως είναι η πρόσβαση στη γη και την ακίνητη περιουσία. Ωστόσο οι υπάρχουσες ενδείξεις υποδεικνύουν πως οι γυναίκες συνεχίζουν να έχουν πιο περιορισμένη πρόσβαση από τους άνδρες στην πιστοληπτική ικανότητα, στην αγροτική παραγωγή και την έγγεια ιδιοκτησία.

Η γυναικεία άμισθη εργασία

Μία άλλη πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες σχετίζεται με το γεγονός πως αναλαμβάνουν την κύρια ευθύνη για τις οικιακές εργασίες εξαιτίας στερεοτύπων ως προς το φύλο και παραδόσεων. Το γεγονός πως οι γυναίκες αναλαμβάνουν το μεγαλύτερο μερίδιο των οικιακών εργασιών έχει ποικίλες συνέπειες. Πρώτα από όλα, ο ορισμός της «αγοράς» με όρους «μισθού» ή «κέρδους» οδηγεί στην σταθερή υποτίμηση της γυναικείας εργασίας και την αγνόηση της οικιακής εργασίας. Η εργασία των γυναικών καθίσταται αόρατη από τη στιγμή που η οικιακή εργασία (συμπεριλαμβανομένης της φροντίδας) δεν θεωρείται δραστηριότητα που αποφέρει κέρδος.

Παράλληλα, η αύξηση της άμισθης εργασίας σημαίνει πως περιορίζεται σημαντικά η δυνατότητα των γυναικών να βρουν εργασία και άλλες πηγές εισοδήματος, κάτι που αυξάνει την ένδεια εισοδήματος μεταξύ των γυναικών. Η άμισθη εργασία αποτελεί ένα δυσανάλογο βάρος για τις φτωχές γυναίκες, εφόσον στα φτωχότερα νοικοκυριά ο χρόνος που αφιερώνεται στην άμισθη οικιακή εργασία είναι περισσότερος σε σύγκριση με τα νοικοκυριά που διαθέτουν μεγαλύτερο εισόδημα και μπορούν να αγοράσουν τρόφιμα και υπηρεσίες. Επιπλέον, οι γυναίκες ενδέχεται να προσπαθήσουν να χρησιμοποιήσουν δεξιότητες που σχετίζονται με το νοικοκυριό για να κερδίσουν κάποιο εισόδημα στον ανεπίσημο τομέα, για παράδειγμα ετοιμάζοντας γεύματα ή πωλώντας από το μικρό περίσσειμα της βασικής τους παραγωγής. Όμως το μοτίβο αυτό τις παγιδεύει σε δραστηριότητες με χαμηλή παραγωγικότητα.

Κοινωνική πολιτική

Όλες οι μεταρρυθμίσεις της κοινωνικής ασφάλισης έχουν συνέπειες για το κοινωνικό φύλο. Σε αυτές συμπεριλαμβάνεται η μέριμνα για γονική άδεια, η αποζημίωση των γυναικών για την άμισθη εργασία φροντίδας, έμφυλες πτυχές των μεταρρυθμίσεων των συντάξεων, κοινωνικές παροχές για την ημιαπασχόληση και την ευέλικτη εργασία, καθώς και παροχές σχετικές με το κοινωνικό φύλο σε περιπτώσεις φτώχειας και ανεργίας. Σε γενικές γραμμές τα κοινωνικά προγράμματα περιλαμβάνουν παροχές για τα τέκνα και τη στέγαση, κάτι που είναι ζωτικής σημασίας για τις γυναίκες οι οποίες είναι συνήθως υπεύθυνες για τη διαχείριση των πόρων του νοικοκυριού ώστε να θρέψουν την οικογένειά τους.

Η παγκόσμια κρίση που ξέσπασε το 2007 οδήγησε στην εφαρμογή μέτρων λιτότητας σε πολλές χώρες. Η Κύπρος, τόσο βορείως όσο και νοτίως της διαχωριστικής γραμμής, είχε και αυτή το μερίδιό της στα μέτρα αυτά. Τα μέτρα λιτότητας συμπεριλαμβάνουν επίσης την αποδυνάμωση της κοινωνικής πολιτικής, κάτι που αποτελεί σημαντική πρόκληση για τις γυναίκες που διαχειρίζονται τους οικογενειακούς πόρους και είναι υπεύθυνες επιπλέον και για τη φροντίδα. Η ύπαρξη ευαισθησίας ως προς ζητήματα κοινωνικού φύλου στο σχεδιασμό των μέτρων λιτότητας σημαίνει πως στην κοινωνική πολιτική πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν οι συγκεκριμένες ανάγκες των γυναικών. Ένα σύστημα που βασίζεται σε γενικές παροχές κοινωνικής ασφάλισης προφανώς ωφελεί περισσότερο τις γυναίκες.

Προϋπολογισμοί ευαίσθητοι σε θέματα κοινωνικού φύλου

Οι προϋπολογισμοί επηρεάζουν το συνολικό επίπεδο του εθνικού εισοδήματος και την απασχόληση και αντικατοπτρίζουν τις πολιτικές προτεραιότητες κάθε κυβέρνησης σχετικά με την επένδυση στο δημόσιο τομέα. Υπ' αυτή την έννοια, αποτελούν ισχυρά εργαλεία προώθησης της ισότητας μεταξύ των φύλων στο πλαίσιο της εθνικής ανάπτυξης. Κύριος στόχος της δημιουργίας προϋπολογισμών ευαίσθητων στο ζήτημα του κοινωνικού φύλου είναι η ενσωμάτωση της προοπτικής της ισότητας μεταξύ των φύλων στα δημόσια οικονομικά, και επομένως η μείωση των έμφυλων χασμάτων μέσα από τη διασφάλιση πως οι προϋπολογισμοί σχεδιάζονται, εγκρίνονται, εκτελούνται, παρακολουθούνται και ελέγχονται λογιστικά κατά

τρόπο ευαίσθητο στο ζήτημα του κοινωνικού φύλου. Ο λογιστικός έλεγχος των κυβερνητικών προϋπολογισμών είναι αναγκαίος προκειμένου να καθοριστεί η επίδρασή τους στις γυναίκες ως ξεχωριστού συνόλου από τους άνδρες. Στις αξιολογήσεις αυτές δεν καλύπτεται μόνο το ζήτημα των εξόδων (όπως οι συντάξεις, οι οικογενειακές παροχές κλπ) αλλά και τα έσοδα ή το εισόδημα του κράτους (φόροι, τιμές δημόσιων αγαθών συμπεριλαμβανομένων των ιδιωτικοποιημένων αγαθών, δασμοί κλπ).

Συμπέρασμα

Η οικονομική ενδυνάμωση των γυναικών αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τη δημιουργία μιας πιο δίκαιης κοινωνίας. Οι προκλήσεις με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπες οι γυναίκες στο οικονομικό πεδίο πρέπει να αντιμετωπιστούν και πρέπει να ληφθούν μέτρα προκειμένου να μειωθεί το έμφυλο χάσμα στο πεδίο αυτό. Μέτρα όπως ο ίσος μισθός, η κοινωνική προστασία και η διασφάλιση της εκπροσώπησης των γυναικών σε διευθυντικές θέσεις συμβάλλουν στην ενδυνάμωση των γυναικών στην αγορά εργασίας. Συνάμα, θα πρέπει να ληφθούν υπόψιν οι ανάγκες των γυναικών που εργάζονται σε επισφαλείς θέσεις εργασίας καθώς και των γυναικών εκείνων που δεν πωλούν μεν την εργατική τους δύναμη στην αγορά αλλά προσφέρουν σε μόνιμη βάση άμισθη εργασία. Θα πρέπει να διασφαλισθεί η υποστήριξη μέσω παροχών κοινωνικής ασφάλισης για όλες τις γυναίκες και ειδικά για εκείνες που είναι οικονομικά ευάλωτες.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι μελλοντικές προκλήσεις

Στην παρούσα συγκυρία οι προσπάθειες για την προώθηση της εφαρμογής του ψηφίσματος 1325 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών αμφισβητούνται τόσο σε τοπικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Στο τοπικό επίπεδο, κατά τη συγγραφή της έκθεσης αυτής (στα τέλη του 2012) φαίνεται πως κλείνει ένας ακόμη γύρος των ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων για την Κύπρο και παραμένει άγνωστη η μορφή που θα πάρουν οι νέες διαπραγματεύσεις. Είναι πιθανό η αβεβαιότητα να συνεχίσει να δεσπόζει και στο μέλλον, εφόσον η πρόοδος της ειρηνευτικής διαδικασίας στην Κύπρο εμποδίστηκε επανειλημμένα τόσο από καθυστερήσεις στις προσπάθειες διαπραγμάτευσης όσο και από τη δυσκολία να υπάρξει απτή συμφωνία σε συγκεκριμένα ζητήματα - και επομένως να υπάρξει επίσης και μία συνολική συμφωνία. Δεν θα πρέπει να επιτρέψουμε να πέσει θύμα αυτής της αβεβαιότητας η εφαρμογή του ψηφίσματος 1325. Κάποιες από τις συστάσεις που περιλαμβάνονται στην παρούσα έκθεση θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση ώστε να γίνουν και από τις δύο πλευρές προσπάθειες για την ενσωμάτωση μιας έμφυλης προοπτικής στη δουλειά τους και στη διαχείριση ζητημάτων που συνεχίζουν να καθορίζουν τις ζωές των γυναικών και των ανδρών βορείως και νοτίως της Πράσινης Γραμμής, ακόμη και εκτός του πλαισίου των διαπραγματεύσεων. Η ενσωμάτωση αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί εντός αλλά και εκτός των διαπραγματεύσεων. Ο πρόσφατος γύρος διαπραγματεύσεων έχει επίσης επωφεληθεί από τη δημιουργία των ειδικών ομάδων εργασίας και των τεχνικών επιτροπών που εργάζονται σε τέτοια καθημερινά θέματα. Καθώς το έργο αυτό αναμένεται να συνεχιστεί, οι εν λόγω ομάδες μπορούν να ξεκινήσουν το έργο της ενσωμάτωσης της διάστασης του κοινωνικού φύλου στις εργασίες τους. Η GAT έχει πράγματι ενθαρρυνθεί από τις προσπάθειες εκ μέρους των διαπραγματευτικών ομάδων να διερευνήσουν τρόπους με τους οποίους το έργο αυτό μπορεί να τεθεί σε ισχύ.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, η οικονομική κρίση που μαστίζει το μεγαλύτερο μέρος του κόσμου από το 2007 απειλεί ό, τι έχει ήδη επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια στο επίπεδο της ισότητας. Αυτό με τη σειρά του έχει άμεσες και έμμεσες συνέπειες για την Κύπρο. Η παγκόσμια κρίση έχει ήδη επηρεάσει και τα δύο μέρη του νησιού. Η απαρχή των μέτρων λιτότητας που εντάσσονται σε ένα νεοφιλελεύθερο οικονομικό μοντέλο που εστιάζει στην ιδιωτικοποίηση και τις δημοσιονομικές περικοπές σε βάρος της ευημερίας έχει ήδη αρνητικές συνέπειες στα δικαιώματα των γυναικών. Καθώς η επισφάλεια απειλεί να κυριαρχήσει στις σχέσεις εργασίας, οι

γυναίκες είναι σε ιδιαίτερα μειονεκτική θέση εξαιτίας της όλο και λιγότερης προσοχής που δίνεται στην άμισθη εργασία, της αστάθειας της απασχόλησης και της εξάρτησης από την εργασία σε επίπεδο φροντίδας, ένα είδος εργασίας που δεν αμείβεται καλά και υποτιμάται. Οι περικοπές στις κοινωνικές παροχές απειλούν τη σταθερότητα του εσωτερικού περιβάλλοντος. Η ανεργία των γυναικών σε περίοδο κρίσης έχει αποδειχθεί πως είναι μεγαλύτερη από εκείνη των ανδρών, διευρύνοντας έτσι το μισθολογικό χάσμα μεταξύ των φύλων, ακόμη και μετά την ανάκαμψη από την ύφεση¹⁷. Αυτές οι αλλαγές έχουν ευρύτερες αρνητικές επιπτώσεις στην ισότητα των φύλων, καθώς τα σκληρά οικονομικά μέτρα επιδεινώνουν τις κοινωνικές εντάσεις. Σε αυτό το περιβάλλον, οι κοινωνικές δυνάμεις που ασπάζονται τον συντηρητισμό, τον ρατσισμό και τον σεξισμό χρησιμοποιούν λαϊκιστική ρητορική για να κερδίσουν την υποστήριξη. Οι δημόσιες αντιλήψεις εναντίον ομάδων ατόμων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, και γυναικών και ανδρών που έχουν μειονοτικές και μεταναστευτικές καταβολές, αποκτούν δημοσιότητα αλλά και δημοτικότητα. Αυτό τροφοδοτεί περαιτέρω τις κοινωνικές συγκρούσεις, καθιστώντας αποδεκτή τη βία (πρωτίστως τη ρατσιστική, αλλά και τη σεξιστική βία), όπως έχει φανεί από τα πρόσφατα παραδείγματα στην Ευρώπη (με την Ελλάδα να αναφέρεται συχνά ως ένα κυρίαρχο παράδειγμα). Για τους λόγους αυτούς, είναι επιτακτική ανάγκη να μην παραβλέπεται και να μην τίθεται στο περιθώριο η ισότητα των φύλων, και πολύ περισσότερο να μη θυσιάζεται στο πλαίσιο μια προσπάθειας να τακτοποιηθούν οι προϋπολογισμοί μιας ολοένα συρρικνούμενης οικονομίας.

Εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), έχουν ληφθεί μέτρα για την αντιμετώπιση του ζητήματος της ισότητας των φύλων¹⁸. Από τη φύση των οδηγιών της ΕΕ σχετικά με την ισότητα των φύλων καθίσταται προφανές πως κυριαρχεί η ενασχόληση με την οικονομική διάσταση των δικαιωμάτων στην ιθαγένεια τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών. Καθώς η ΕΕ συνεχίζει να υιοθετεί πλαίσια πολιτικής για την αντιμετώπιση της ισότητας των φύλων πέρα από την οικονομική σφαίρα, είναι σημαντικό να εξασφαλιστούν τα επιτεύγματα που έχουν ήδη σημειωθεί μέσα στο κλίμα αβεβαιότητας της οικονομικής κατάρρευσης. Η Κύπρος, ως μέλος της ΕΕ, μια ιδιότητα στην οποία και οι δύο διαπραγματευτικές πλευρές έχουν δεσμευτεί,

¹⁷ Heidi Hartmann, Ph.D., Jocelyn Fischer, and Jacqui Logan. 2012. *Women and Men in the Recovery: Where the Jobs Are*. Washington, DC: Institute for Women's Policy Research.

¹⁸ Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν την Οδηγία για ίσους μισθούς μεταξύ ανδρών και γυναικών (75/117), την Οδηγία για την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών στην απασχόληση (76/207 που τροποποιήθηκε με την Οδηγία 2002/73), την Οδηγία για την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών στα εκ του νόμου προβλεπόμενα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης (86/378, όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 96/97), την Οδηγία για την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών που απασχολούνται με κάποια δραστηριότητα, συμπεριλαμβανομένης της γεωργικής, στο πλαίσιο δραστηριότητας αυτοαπασχόλησης (86/613), την Οδηγία για τις εγκύους εργαζόμενες (92/85), την Οδηγία για τη γονική άδεια (96/34), την Οδηγία για την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών όσον αφορά στην πρόσβαση και στην παροχή αγαθών και υπηρεσιών (2004/113), την Οδηγία σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης μεταξύ ανδρών και γυναικών που ασκούν ανεξάρτητη δραστηριότητα στο πλαίσιο δραστηριότητας αυτοαπασχόλησης (86/613).

πρέπει να διασφαλίσει ότι γίνονται σεβαστές οι προδιαγραφές της ΕΕ για την ισότητα των φύλων στην πράξη σε όλο το νησί, και ότι καταβάλλονται προσπάθειες προκειμένου ο σκοπός αυτός να προωθηθεί στο πλαίσιο της Ένωσης συνολικά. Η ένταξη της γυναικείας φωνής και των αντιλήψεων των γυναικών στις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις δεν θα πρέπει να θεωρηθεί μόνο ως ένα ζήτημα των Ηνωμένων Εθνών, αλλά ως ένα ζήτημα που βάζει στο προσκήνιο τη σημασία της ένταξης στην αντιμετώπιση των διενέξεων, είτε μεταξύ ή εντός των κρατών, είτε στην κοινωνία γενικότερα.

ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γραφείο του Υψηλού Επιτρόπου των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, *Gender Equality Policy*, Γενεύη, Σεπτέμβριος 2011
- Οικονομική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη, *Mainstreaming Gender into Economic Policies: Trends and Challenges for Central Asian and Caucasian Countries*, Ερευνητική Έκθεση, 2009
- *Women in economic decision-making in the EU Progress report, A Europe 2020 initiative*, Ευρωπαϊκή Ένωση, 2012
- Bacchi, Carol Lee, 1996. *Politics of Affirmative Actions. Women, Equality and Category Politics*. Λονδίνο: Sage
- Banda, Fareda, *Project on a Mechanism to address Laws that discriminate against Women*, ΟΗCHR Μονάδα για τα Δικαιώματα των Γυναικών και το Κοινωνικό Φύλο, 6 Μαρτίου 2008
- Hermelink, Ursula και Trentini, Claudia, *Gender-Sensitive Economic Policies in the UNECE Region in the Context of the Economic and Financial Crisis*, Οικονομική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη, Σειρές Κειμένων Συζήτησης, No. 2009.3, Γενεύη, Ελβετία, Δεκέμβριος 2009
- Kuehnast, Kathleen και Nina Sudhakar *Gender Matters: Power and Peacebuilding* Gender and Peacebuilding Peace Watch, U.S. Ινστιτούτο Ειρήνης, 2010.
- Africa Partnership Forum Support Unit, *Gender and Economic Empowerment of Women Briefing Paper*, No. 3 Σεπτέμβριος 2007
- Ψήφισμα UNSCR 1325, κείμενο: www.un.org/events/res_1325e.pdf
- Οντότητα των Ηνωμένων Εθνών για την Ισότητα των Φύλων και την Ενδυνάμωση των Γυναικών (UN Women): <http://www.unwomen.org/>
- PeaceWomen: http://www.peacewomen.org/security_council_monitor/
- Διεθνής Ένωση Γυναικών για την Ειρήνη και την Ελευθερία: <http://www.wilpfinternational.org/>
- Εκθέσεις της UNECE για το κοινωνικό φύλο: <http://www.unece.org/gender/publication.html>
- Kadın Emegini Değerlendirme Vakfi (Ίδρυμα για την Αξιολόγηση της Γυναικείας Εργασίας) <http://kedv.org.tr/>
- Ένωση των Αυτοαπασχολούμενων Γυναικών (SEWA), <http://www.sewa.org/>

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ GAT

Στα μέλη της GAT που συνέβαλαν στην εκπόνηση αυτής της έκθεσης συμπεριλαμβάνονται:

Mine Atli

Ως αφοσιωμένη φεμινίστρια και ακτιβίστρια για την ειρήνη, η Mine έχει εργαστεί επαγγελματικά και εθελοντικά για διάφορες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που υποστηρίζουν την ισότητα των φύλων, την ειρήνη και τη δημοκρατία. Η Mine έχει σχεδιάσει και συντονίζει στην κοινότητά της ερευνητικά έργα σχετικά με τις γυναίκες, την περιγραφή του κοινωνικού φύλου και την αύξηση της ευαισθητοποίησης, και έχει ηγηθεί εργασιών με στόχο να ξεπεραστούν τα στερεότυπα για το κοινωνικό φύλο και να υπάρξει ευαισθητοποίηση για θέματα κοινωνικού φύλου. Είναι συγγραφέας άρθρων που έχουν δημοσιευθεί σε διάφορα περιοδικά και στον εθνικό Τύπο για θέματα που αφορούν τη διένεξη, τον ακτιβισμό στους νέους και την ισότητα των δύο φύλων. Αυτήν την περίοδο εκπαιδεύεται σε ένα δικηγορικό γραφείο στο βόρειο τμήμα της Κύπρου που ειδικεύεται στα ανθρώπινα δικαιώματα και το οικογενειακό δίκαιο.

Όλγα Δημητρίου

Η Όλγα είναι κοινωνική ανθρωπολόγος με ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο κοινωνικό φύλο, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις μειονότητες και τη μετανάστευση και είναι ιδρυτικό μέλος της GAT. Αυτήν την περίοδο είναι Ανώτερος Ερευνητικός Σύμβουλος στο κέντρο Κύπρου της PRIO. Ως ερευνήτρια της Διεθνούς Αμνηστίας μεταξύ 2003 και 2008 διεξήγαγε έρευνα για τα δικαιώματα των μεταναστριών και των γυναικών που είχαν πέσει θύματα εμπορίας για σεξουαλική εκμετάλλευση. Επίσης ως συνεργαζόμενη με πανεπιστήμια του Ηνωμένου Βασιλείου και της Κύπρου δίδαξε μαθήματα για την κοινωνιολογία του κοινωνικού φύλου, την ανθρωπολογία και το φεμινισμό, καθώς και για την έμφυλη βία. Άρθρα της για το κοινωνικό φύλο συσχετικά με το χώρο, τη διένεξη και τη μετανάστευση έχουν δημοσιευθεί μεταξύ άλλων στο *International Feminist Journal of Politics* (2012). Η μονογραφία της «*Capricious Borders: Minority, Population and Counter-Conduct between Greece and Turkey*» πρόκειται να εκδοθεί το 2013 από τον εκδοτικό οίκο Berghahn Books.

Umut Bozkurt

Η Umut διδάσκει στο Τμήμα Διεθνών Σχέσεων του Eastern Mediterranean University της Κύπρου. Έχει συμβάλει στην έκδοση του «*Beyond a Divided Cyprus: A State and Society in Transformation*» (Palgrave Macmillan, 2012). Έχει εκπονήσει διδακτορική διατριβή στις Πολιτικές Επιστήμες στο Πανεπιστήμιο του York (2009). Ενδιαφέρεται για ζητήματα κοινωνικού φύλου, πολιτικής οικονομίας και μεταβατικής δικαιοσύνης και συγκαταλέγεται μεταξύ των συγγραφέων μίας έκθεσης του Διεθνούς Κέντρου για τη Μεταβατική Δικαιοσύνη (International Centre for Transitional Justice) σχετικά με την συμφιλίωση στην Κύπρο (2012).

Μαρία Χατζηπαύλου

Η Μαρία είναι γνωστή ειδικός σε ζητήματα επίλυσης συγκρούσεων και φεμινισμού, και ιδρυτικό μέλος της GAT. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 35 ετών προωθεί την συμφιλίωση και την ειρήνη στην Κύπρο και στις δύο πλευρές της διαχωριστικής γραμμής και έχει βοηθήσει στην ίδρυση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων «Κέντρο Ειρήνης» και «Hands Across the Divide», της οποίας είναι πρόεδρος. Είναι εκπαιδεύτρια στην επίλυση των συγκρούσεων και στην ανάπτυξη της έμφυλης συνείδησης. Υπήρξε εκπαιδεύτρια για το UNFPA και τη WINpeace (Πρωτοβουλία Γυναικών για την Ειρήνη) στην Τουρκία, την Ελλάδα και την Κύπρο. Είναι επίσης μέλος της επιστημονικής επιτροπής του Παρατηρητηρίου της Κύπρου για την Ισότητα των Φύλων. Επί σειρά ετών διετέλεσε μέλος της ομάδας εμπειρογνομόνων του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με θέματα ισότητας των φύλων και τον διαπολιτισμικό διάλογο. Έπαιξε σημαντικό ρόλο στη δημιουργία μιας διεπιστημονικής πτυχιακής κατεύθυνσης στη μελέτη του κοινωνικού φύλου, καθώς και ένα μεταπτυχιακό πρόγραμμα σχετικό με τη μελέτη του κοινωνικού φύλου στο Πανεπιστήμιο της Κύπρου. Έχει πολλές δημοσιεύσεις για θέματα σχετικά με την επίλυση συγκρούσεων, την Κύπρο και ζητήματα κοινωνικού φύλου, συμπεριλαμβανομένης της μονογραφίας «Γυναίκες και αλλαγή στην Κύπρο: Φεμινισμοί και Κοινωνικό Φύλο σε κατάσταση διένεξης» (IB Tauris, 2010). Είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο της Κύπρου, όπου διδάσκει, μεταξύ άλλων, μαθήματα για το κοινωνικό φύλο και την πολιτική, φεμινιστική θεωρία και επίλυση συγκρούσεων.

Biran Mertan

Η Biran είναι η πρώτη διευθύντρια του Πανεπιστημίου Ανατολικής Μεσογείου (EMU) στο Τμήμα Ψυχολογίας και στο Κέντρο Έρευνας Καθοδήγησης της Ψυχολογικής Συμβουλευτικής, καθώς και ιδρυτικό μέλος του Κέντρου Γυναικείων Σπουδών του EMU. Το ενδιαφέρον της για τις σπουδές κοινωνικού φύλου ξεκίνησε με την έρευνα που διεξήγαγε για τις σχέσεις μητέρας και παιδιού. Με τα χρόνια, το ενδιαφέρον της έχει εξελιχθεί σε ενεργό συμμετοχή στη δουλειά των γυναικών για την ειρήνη στην Κύπρο.

Γιούλη Τάκη

Η Γιούλη παλαιότερα συντόνιζε και συμμετείχε στη συγγραφή των ενημερωτικών βιβλίων του PRIΟ για το σχέδιο Ανάν. Από το 2005 και μετά υπήρξε Ανώτατη Ερευνήτρια για την INDEX: Research & Dialogue και αυτή την περίοδο ολοκληρώνει μια έρευνα για το Δημοκρατικό Έλεγχο της Κυπριακής Δημοκρατίας. Μέσα από την INDEX έχει συντονίσει μια ευρεία γκάμα από έργα με ευρωπαϊκή χρηματοδότηση για θέματα όπως η διαβούλευση των πολιτών, η εκπαίδευση για τους γονείς που μεγαλώνουν μόνοι/ες τα παιδιά τους ώστε να επανενταχθούν στην αγορά εργασίας, οι ανάγκες των αναγνωρισμένων προσφύγων και η εμπορία ανθρώπων.

Μάγδα Ζήνων

Η Μάγδα έχει δραστηριοποιηθεί στην κοινωνία των πολιτών σε σχέση με τα ανθρώπινα και τα δικαιώματα των γυναικών στη Νότια Αφρική, την Ελλάδα και τώρα πλέον και την Κύπρο, όπου είναι ενεργό και ιδρυτικό μέλος πολλών οργανώσεων, συμπεριλαμβανομένης της Hands Across the Divide, της μοναδικής δικαιοδικής οργάνωσης στην Κύπρο, του Λόμπι Γυναικών της Κύπρου που αντιπροσωπεύει την Κυπριακή Δημοκρατία στο Ευρωπαϊκό Λόμπι Γυναικών και της GAT (Gender Advisory Team).

Rana Zincir Celal

Η Rana είναι ανεξάρτητη σύμβουλος με έδρα την Τουρκία και την Κύπρο, που έχει στο ενεργητικό της επιδόσεις στο σχεδιασμό και την υλοποίηση πρωτοβουλιών που σχετίζονται με τον πολιτισμό, την οικοδόμηση της ειρήνης, το κοινωνικό φύλο και τη φιλανθρωπία. Είναι σήμερα στο διοικητικό συμβούλιο του Ομίλου για τον Ιστορικό Διάλογο και την Έρευνα - Home for Cooperation and MAX Multi-Arts Crossings, και είναι ιδρυτικό μέλος της Συμβουλευτικής Ομάδας για Θέματα Κοινωνικού Φύλου (GAT).

Για παραγγελίες της παρούσας έκθεσης:
PRIO Κέντρο Κύπρου
P.O. Box 25157, 1307, Λευκωσία, Κύπρος
Τηλ.: +357 22 456555/4
prio.cypruscentre@cytanet.com.cy

Η παρούσα έκθεση βρίσκεται στο διαδικτυακό τόπο: www.prio.no/cyprus

Ιστορικά, οι γυναίκες έχουν υπάρξει θύματα της στρατιωτικοποίησης, του εθνικισμού και των αναχρονιστικών πατριαρχικών παραδόσεων. Από το 1974, στο πλαίσιο της κυπριακής διένεξης, οι ηγέτες των δύο μεγάλων εθνοτικών κοινοτήτων του νησιού έχουν συζητήσει μια πληθώρα ζητημάτων και σε κάποιες περιπτώσεις συμφώνησαν ενώ σε άλλες οι απόψεις τους απέκλιναν. Το μοναδικό όμως ζήτημα που παραμένει εκτός του πεδίου των ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων είναι η ισότητα των φύλων ή πιο συγκεκριμένα τα δικαιώματα των γυναικών. Το 2000 το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, μετά από έντονη θεσμική πίεση που ασκήθηκε από γυναικείες οργανώσεις σε όλο τον κόσμο, αναγνώρισε επιτέλους την έμφυλη διάσταση του πολέμου και της ειρήνευσης και το επισημοποίησε με την ομόφωνη έγκριση του ψηφίσματος 1325 για τις «Γυναίκες, την Ειρήνη και την Ασφάλεια».

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο δημιουργήθηκε το 2009 η Συμβουλευτική Ομάδα για θέματα Κοινωνικού Φύλου (GAT), σε μια αποφασιστική προσπάθεια για την ενσωμάτωση της ισότητας των φύλων στην ειρηνευτική διαδικασία στην Κύπρο. Η GAT έχει ήδη αναπτύξει συστάσεις για «τη διακυβέρνηση και την κατανομή της εξουσίας», «τα δικαιώματα στην ιθαγένεια», «τα δικαιώματα ιδιοκτησίας» και «τα οικονομικά δικαιώματα» με βάση τις αρχές του ψηφίσματος 1325. Από αυτά, τα τρία πρώτα έχουν ήδη παρουσιαστεί στους διαπραγματευτές και την ομάδα της Πρωτοβουλίας Διαμεσολάβησης των Ηνωμένων Εθνών. Η GAT αισιοδοξεί πως η διαδικασία αυτή θα συνεχιστεί, μετά από την προθυμία των διαπραγματευτικών ομάδων να διερευνήσουν τρόπους με τους οποίους οι εργασίες για την ενσωμάτωση της ισότητας των φύλων μπορεί να αναπτυχθεί περαιτέρω και να εφαρμοστεί.

Για παραγγελίες της παρούσας έκθεσης:
PRIO Κέντρο Κύπρου
P.O. Box 25157, 1307, Λευκωσία, Κύπρος
Τηλ.: +357 22 456555/4
prio.cypruscentre@cytanet.com.cy

Η παρούσα έκθεση βρίσκεται στο διαδικτυακό τόπο: www.prio.no/cyprus

ISBN: 978-82-7288-487-0